

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul IV
N-rele 12

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul
Lei 15

CLUJ, DUMINECĂ 27 MARTIE 1927

CUPRINSUL

POLITICA EXTERNĂ: Ratificarea italiană pentru Basarabia	N. Dașcovici
ACTUALITAȚI: Ardealul de ieri și Ardealul de mâine — —	N. Buta
Correspondență din București: Tradiția vie — — — —	Ion Băllă
Discuții și recenzii: Viața termitelor. — Un apel binevenit	Ion Clopoțel
Ne prăbușim — — — — — — — — — —	H. Trandafir
PROBLEME SOCIALE: Psihologia și organizarea socială —	Rom. Demetrescu
ARDEALUL VECHIU: Din trecutul orașelor noastre ardelen	Petru Suci
Deputații români în dieta din Pesta la 1861 (II.) — —	Dr. C. Suci
PROBLEME ECONOMICE: Pune Italia condiții economice? —	Ion Clopoțel
INVĂȚĂMANT, EDUCAȚIE: Necesitatea păstrării liceului	
real — — — — — — — — — —	G. A. Dima
BIOPOLITICA: Gripa — influența — — — — — — — — — —	Dr. E. Nicoară
DISCUȚII LITERARE: Clasicism și romantism. — „Le Grand	
Siècle“ la Biblioteca Națională — — — — — — — — — —	Ion Breazu
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: „Graiul Românesc“	Gh. Neculcea
Expoziția Dralex. — Conferințe (G. Bogdan-Duică: Biopoli-	
tica în trecutul Ardealului; I. Iacobovici: Administrația și	
capitalul biologic național; V. I. Bărbat: Ceva despre femei)	
Săptămâna muzicală: Operă (Jovita Fuentes; P. Raiceff) —	O. B.
Festivalul II Beethoven — — — — — — — — — —	Aurel Decei
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMANALE: „Nu scapă	
nici în gaura de șoarece“. — Aer sănătos la „Petru Maior“. —	
„Cetatea Universitară“. — Legea dreptului de autor cehoslovac. —	
„L'Indépendance Roumaine“. — Societatea româno-cehoslovacă	
Iarnik-Bârseanu. — Maiorul Brașovenilor. — Cronica mărunță. —	
Bibliografie. — Redacționale. — Voci din Presă	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8
CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Diverse

Societatea româno-ceshoslovacă Iarnik-Bârseanu din Cluj înființată înainte de doi ani și-a ținut Marți 22 Martie adunarea generală anuală discutând problemele diverse ale unor legături culturale și sufletești dintre români și cehoslovaci. Adunarea a ales noul comitet: președinte dr. Silviu Dragomir, vicepreș. dr. Iuliu Hațeganu, secretar ing. Monastireanu, membrii: dr. G. Moroianu, dr. Deciu, Ion Clopoșel, dr. Adam Popa, dr. Râmneanșu, d. Spinea, d. Travnicek; președinte de onoare d. consul dr. L. Kveton, membri suplenți Carol Nebert, Adrian Oțoiu, dr. Hângănuș, Adămoiu și censori dd. Stroia, Codăreac și Kocmarek. D. consul dr. Kveton atât de simpatisat de societatea românească din Cluj a vorbit cald despre relațiunile celor două popoare și a mulțumit pentru distincția alegerii. Prof. Dragomir a cerut concursul comitetului și a insistat asupra necesității unei activități regulate. Harnicul secretar d. Monastireanu a dat o informație largă asupra trecutului societății până a fost de curând recunoscută persoană morală și a propus să se facă pregătiri pentru primirea soc. corale Smetana din Plsen și pentru o conferință cu filmul sociolștilor. Societatea va lua contact cu institutul cehoromân dela Praga.

Voci din presă

De vorbă cu Maurice Maeterlinck

Sub acest titlu relatează, în *Societatea de mâine*, scriitorul francez de origine română Adrien Le Corbeau o convorbire a sa cu Maeterlinck. Autorul *Vieții Albinelor* ne e înfățișat în linii luminoase: înalt, cu umeri largi, cu obraji rumeni, cu părul ca zăpada. Se mișcă sprinten și vorbește volubil.

Discuția are ca obiect ultima operă a scriitorului belgian: *Viața termiților*. *Maeterlinck* arată motivele cari l-au determinat să studieze, după viața albinelor, viața termiților.

(Ziarul „Lupta“).

Călcașul lui Achile?

Adevărul ustură. O simplă notiță prizărită în *Societatea de mâine* prin care respingeam insultele gratuite ale *Țării Noastre* în legătură cu o pretinsă recenzie asupra cărții mele *Revoluția din 1918*, a avut darul (duhul) miraculos de a inspira 12 articole ale *Biruinței* și un al 13-lea al *Țării Noastre*, a transforma în „istorici“ pe niște simpli reporteri de gazetă, și asemeni vântului lui Eol (acelăz duh modest al subsemnatului) l-a scos din sărite pe d. Sandu Hodoș și l-a făcut să vireze într'alte regiuni decât ale Teatrului Național. Cine seamănă vânt culege furtună. D. Sandu Hodoș știe cât de sărac, invizibil îi este talentul de dramaturg și de critic teatral, prin care și-ar justifica prezența în fruntea Teatrului Național, unde a ajuns prin pomana politică (el care face pe alții cerșetori!) a dlui Goga, și de aceea se vede nevoit a-și continua indeletnicirile de semănător de vrajbă și de literatură pseudo-umoristică cu ajutorul motivelor pe cari excelența sa din compasiune nu i le refuză: d. Hodoș e doar un executant — să nu-i cereți păreri originale, piese de teatru și studii critice. Că d. Sandu Hodoș nu excelează printr'un spirit prea așezat, cum își închipuie și de care-și permite a face atâta caz, ne-o dovedește și neînțelegerea notiunii *îmbogățit de războiu* care nu înseamnă numai decât a-ți fi făcut trebușoarele sub nemți, ci a de-

ține pe nemeritate o situație...

N'am să mă las târît pe panta expresiunilor obscene și stigmatizate de ignominie, pe cari tiparul nu le suportă, însă pe cari adversarii mei anonimi dela *Biruința* le profesază fără rezerve și fără rușine: din trivialități și-au făcut o îndemănare și din necuviințe o profesiune, căci nu cruță nici nume, nici cinstă (ce sfânt au ei și ce riscuri?). Am să-i cruț deasemeni de a mă mai ocupa de ei (de ce n'aș scuti de aceasta paginile imaculate ale *Societății de mâine*?) nici chiar în vreo notiță de teama, date fiind experiența făcută și marea răspândire a „Societății de mâine“, că o simplă însemnare are efectul (duhul) de a-i înzestra cu facultăți noi (ați văzut subita lor capacitate de a scrie istorie timp de două săptămâni, instigând pe un om de treabă și inofensiv cum este drul Frâncu). Avalanșa grațiozităților de limbaj ale duzinei de articole (adevărate articole de duzină) din „Biruința“ și „Țara Noastră“ nu mă poate atinge.

Il asigur doar pe d. Sandu Hodoș că n'am nici o socoteală personală cu dsa; să admită însă dreptul meu de apărare atunci când își permite un atac: focul n'a început din tabăra mea și trebuia să știe că eu nu mă pot pleca în fața teroarei. Am respins totdeauna teroarea, ori de unde a venit și voi avea totdeauna curajul moral să lovesc deadreptul orice defăimare și invecitivă ce ar vrea să mă sperie, pentru că libertatea și dreptatea părerilor îmi sunt foarte scumpe. Doar o excepție există: contra calomniei nu poți lupta și zeii chiar sunt lipsiți de arme. N'am nici o răfuială personală cu d. Hodoș. Greșește când bănuiește că apărarea mea ar fi fost inspirată de raporturile noastre dela sindicatul presei. A fost între noi într'adevăr o deosebire de manieră: dsa a fost un auto-candidat la președinție, pe când eu n'am avut tupeul să cer a fi candidat (de regulă modestia e rău interpretată). Ori nu cumva d. Hodoș este persecutat de conștiința vinovată că sindicatul presei constituie pentru dsa un călcăiu al lui Achile? Și nu cumva campania celor interesați dela „Biruința“ se explică prin psihologia de grup a acelor cari au confiscat sindicatul și cari încearcă o teroare pentru a anticipa un *noli me tangere*?

(„Patria“)

Ion Clopoșel

SAPTAMANA MUZICALA

Jovita Fuentes, P. Raiceff. Festivalul II Beethoven

Afluxul mare al publicului la „Madam Butterfly“—urile jucate de Jovita Fuentes a dat o eclatantă dovadă despre interesul mare care colcăia în noi pentru exotism. Sărmana malaeză — sau poate a venit cu un dreadnought din marina Statelor-Unite?

— prin albastrele și blânde peisagii românești, a constituit în primul rând un „curiosum“ în ochii Clujului, căci de desfătări auditive sau sufletești pare că nu s'a ținut seamă. Fără îndoială, a fost o figură interesantă, îmbibată de seva unei iubiri etice, autentice japoneză mai presus de nuanțatul joc de scenă, plin de stil, a fost veridicitatea ce a insuflat-o iubitoarei și părăsitei Ciociosan. Toate acestea menținute cu o voce de soprană dramatică puternică pentru subtitlul piept al ei, cald timbrată în mijlocul registrului, și consistență și frumos educată în acute și profunde, i-au ajutat să sculpteze cea mai fină și mai omenească Ciociosan, din câte s'au perindat pe scena Operii din Cluj.

O altă achiziție excepțională a fost tenorul Petre Raiceff. Abătându-se pe la noi din marile centre muzicale, din Milano și Paris — Viena a rămas afară! — a adus o voce netă și o suveranitate scenică, puțin obișnuită. D-sa are mare voință artistică: atacă roluri foarte disparate, dela tenor liric până la acel „Heldentenor“ wagnerian. Totuși elementul lui este liricitatea. De aceea în Don José (Carmen) n'a brilat, deși a cântat cu mult brio; îi lipsea dramatismul și nu făcea uz de pasiunea învăpăiată, necesară unui rol spaniol. În Alfred (Traviata) mai just. Tot așa și în Tosca, unde a redat un Mario simpatetic, îndrăgostit de arta lui și de Tosca. Mai bine a fost însă în Ducele de Mantua (Rigoletto), pe care l-a interpretat facil, într'o atmosferă de scelipitoare glorie verdiană: bisarea ariei actului ultim — dealtfel a tuturor arilor celebre — i-a furnizat credința că publicul se lasă în voia lui. Ușurința mișcării scenice, precum și acel aer de tânăr frumos și alintat, — de sigur și sonoritatea vocii, i-au fixat în amintirea noastră o imagine pregnantă despre ceea ce numesc italienii „il tenore“.

Și, în acest lanț de muzică, Beethoven ne procură alte genuri. În concertele simfonice ale societății muzicale „Gh. Dima“ se parcurg ascendent simfoniile Titanului, introducându-se drept variații câte un „concerto“, fie de pian, fie de vioară. Dumineca trecută ne-a dat simfonia a V-a — cea mai minuțios lucrată din forme pur instrumentale; și simfonia a VII-a — „Siegesymphonie“, scrisă de o inspirație energetică și dominatoare. La mijloc, o viorea între doi stejari, concertul pentru vioară cu acompaniament de orhestră, unde virtuozitatea echilibrată a dlui Kollar, primviolinist al orhestrii a învins pasagiile dificile și a interpretat cu gust cele de secundară intensitate. — Astfel opera de popularizare a dlui M. Negrea se susține demn.

Dna Veturia O. Ghibu dă un concert în sala Prefecturii județene Cluj în seara zilei de 31 Martie a. c.

Redacționale

— În numărul viitor vom publica un frumos supliment al meserilor cu colaborarea dlor ing. P. N. Panaitescu, Ion Băilă, Ghiță Floare ș. a., și având o bogată informație diversă.

— Apoi articole de: Z. Păclășeanu, Gavril Todica, dr. C. Suciu, N. N. Matheescu, Petru Suciu, Adrian Corbul ș. a.

— Revista populară „Universul Literar“ semnaleză articolele dlor I. Nandriș, Ion Băilă și Horia Trandafir.

— Domnii scriitorii cari vor să colaboreze la nrul nostru de ss. Paști cu materie economică, socială, culturală și literară (dăm supliment literar de opt pagini), sunt rugați a ne trimite din vreme materia în dimensiuni reduse la cel mult o pagină pentru a putea intra.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:

CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plaja Unirei No. 8.

Anul IV

Nr. 12

Duminecă 27 Martie 1927

Numărul: Lei 15

Ratificarea italiană pentru Basarabia

Isbucirea de bucurie provocată în toată țara prin ratificarea italiană a convenției internaționale dela Paris din 28 Oct. 1920 privitoare la Unirea Basarabiei a fost o dreaptă reparație morală pentru autorii pactului de amicie și colaborare italo-română, semnat la Roma în ziua de 17 Septembrie 1926, după cum a fost și o subliniere instinctivă a importanței actului de ratificare înasushi.

Impotriva criticelor generale aduse pactului semnat anul trecut la Roma, din calcule de politică internă, am subliniat importanța făgăduielii premierului italian, d. Mussolini, de a ratifica, în sfârșit, convenția Basarabiei, făgăduială făcută prin scrisoarea adresată primului nostru ministru, d. gen. Averescu, și publicată concomitent cu textul pactului de amicie. Pentru prima oară după 6 ani, Italia oficială vorbea de această ratificare aproape dată uitării rostind prin glasul dlui Mussolini-un „da“ la adresa României.

Cel mai bun răspuns la criticele formulate toemai împotriva scrisorii făgăduitoare, ni l-au dat oficioasele bolșevice prin desvăluirea griji că ratificarea nu putea să mai fie multă vreme împiedecată. Manevrele diplomației bolșevice, după întvederea Chamberlain-Mussolini la Livorno și vizita dlui gen. Averescu în Italia, au vădit și mai bine sfortarea vecinilor de peste Nistru de a preveni și acoperi apropiatele lor insuccese de politică externă.²

Valoarea internațională a ratificării

Nu poate scăpa nimănui.

Dovada a făcut-o instinctul popular prin căldura manifestațiilor de mulțumire și recunoștință către Italia pentru gestul de lealitate de mult așteptat.

Cum am mai scris-o în aceste coloane, nu trebuie să exagerăm importanța convenției internaționale. Basarabia ne aparține pe bună dreptate și nimeni nu are nerușinarea să tăgăduiască direct caracterul străvechiu românesc al acestui pământ.

Nici chiar bolșevicii, cari nu obișnuiesc

să se încurce în forme învechite de jenă sau de rușine internațională precum au dovedit-o prin călcarea brutală a tuturor angajamentelor Rusiei luate sub vechiul regim țarist!

Ținând, apoi, seamă de caracterul de totdeauna al raporturilor internaționale, care se întemeiază pe forță în ultimă analiză, stăpânirea pașnică a Basarabiei împotriva poffelor cuceritoare rusești spre gurile Dunării și strămtori, dealungul țărmurilor Mării Negre, atârnă în prima linie de puterea și vrednicia noastră. Nici un tratat din lume, nici o recunoaștere internațională și nici chiar renunțarea formală a unui guvern rusesc — fie actualul, fie un altul — nu ne ar putea asigura în măsură egală stăpânirea Basarabiei cât poate s'o facă puterea României întregite și cimentarea legăturilor firești dintre provincia de peste Prut și restul țării.

Vorbind așa de siguranța graniței Nistrului nu înțeleg să tăgăduiesc valoarea internațională a recunoașterii actului de Unire din Martie 1918 săvârșit de Sfatul Țării; — dimpotrivă, sunt dispus, poate, mai mult decât alții să prețuiesc și să înțeleg această valoare.

Oricine va citi sau reciti textul convenției dela Paris din 1920 va constata că intrarea în vigoare este condiționată, conform art. 9, de ratificarea tuturor celor 5 state semnatare, — depunerea ratificărilor trebuind să aibă loc la Paris. Prin urmare, spre deosebire de alte tratate sau convenții internaționale a căror intrare în vigoare depinde de ratificarea majorității semnatarilor, ori eventual a „principalelor“ puteri, — cea privitoare la Basarabia va dobândi valabilitate internațională numai după ratificarea de către toți semnatarii.

România, Anglia și Franța o ratificaseră mai de mult. Italia a adus abia acum ratificarea ei, după ce așteptase și dorise zădarnic, în decurs de atâția ani, un acord direct între România și Rusia.

În sfârșit, ultimul semnatar, Japonia, rămâne să ratifice în viitorul apropiat de oarece până acum își justificase rezerva pe întârzierea italiană. Pe scurt, Japonia, ca putere aziatică, nu înțelegea să se pronunțe asupra unei importante chestiuni politico-teritoriale strict europene

decât numai după ce toate celelalte puteri europene semnatare s'ar fi rostit prin ratificare. Abilitatea diplomației bolșevice prin acțiunea vestitului Joffe, folosind chestiuni aziatice imediate și directe între Rusia și Japonia, isbutise să obțină, pare-se la Tokio, o atitudine de rezervă în sensul de mai sus.

Evident că acestei acțiuni diplomatice dela Tokio îi corespundea la Roma o activitate și mai stăruitoare cu efecte mult mai însemnate: împiedecând ratificarea Italiei, bolșevicii mențineau o situație internațională neclară cu privire la Basarabia în speranța unei împrejurări favorabile pentru deslănțuirea războiului spre a recuceri ținutul dintre Nistru și Prut. Importanța neratificării italiene pentru Moscova era sporită și prin faptul că o putere latină și cea mai direct legată cu România, prin comunitatea rasei, îi refuza acesteia ratificarea privitoare la Basarabia.

Ce minunat pretext de propagandă și agitație în opinia mondială întârzierea Italiei de a ratifica Unirea Basarabiei!

Legitimarea internațională a frontierei Nistrului

Polemica deslănțuită anii trecuți prin presa italiană de reprezentanții diplomației ai sovietelor ne poate spune destul în privința aceasta.

Interesul Rusiei, care refuza să recunoască Unirea Basarabiei pretextând că stăpânirea noastră între Prut și Nistru este numai o stare de fapt creiată prin forță, era să păstreze chestiunea deschisă din punct de vedere internațional pentru a putea provoca fără risc un conflict armat, la nevoie chiar un plebiscit cu aparențe de spirit împăciunitor, plebiscit reclamat mereu și la Varșovia și la Viena numai pentru a răsturna ordinea fixată prin convenția dela 1920.

Intr'adevăr, în cadrul noului regulament internațional al păcii, frontiera Nistrului constituie una dintre frontierele cele noi ale Europei consfințită prin convenția menționată dela Paris de către marile puteri aliate Anglia, Franța, Italia și Japonia, care au prezidat la remanierea politico-teritorială a vechiului continent.

Nu mai frontierele recunoscute de aceste patru mari puteri au valoare inter-

¹ Vezi *Societatea de mâine* anul III Nr. 44, la 31 Oct. 1926.

² Vezi *Societatea de mâine* anul III No. 51—52.

națională și, prin urmare, sunt îndreptățite la respectul obștesc din partea tuturor Statelor fie ele membre sau nu în Societatea Națiunilor.

În privința aceasta, avem cazul interesant al frontierelor polono-bolșevice stabilite direct prin pacea dela Riga din toamna lui 1920, după războiul polono-bolșevic din acel an, și care frontiere erau mai largi pentru Polonia decât cele stabilite prin tratatul general de pace dela Versailles. Ei bine, valoarea internațională a frontierelor poloneze dela Riga a fost conștințită abia mai târziu, în 1923, prin confirmarea conferinței ambasadurilor (celor 4 mari puteri aliate) care este autoritatea succesoare a conferinței de pace dela Paris, vechind la aplicarea noului regulament internațional.

Cititorul va înțelege că frontiera Nistrului a început prin a fi recunoscută internațional fără ca bolșevicii s'o recunoască până astăzi, și, de aceea, ne silim noi s'o vedem pusă în vigoare convenția dela 1920, — spre deosebire de frontiera orientală polonă recunoscută dintâi de bolșevici, apoi de România prin alianța din Martie 1921 și în urmă de conferința ambasadurilor.

Raportată la întregul regulament al păcii generale *frontiera Nistrului este ultima frontieră europeană care-și capătă, prin ratificările Italiei și Japoniei, o conștințire internațională și, prin urmare, urmează să fie cuprinsă în cadrul general de garanție a „integrității teritoriale“ și „independenței politice“ așa cum se prevede prin art. 10 din pactul Societății Națiunilor pentru toți membrii.*

Pactele noastre de siguranță, granița Nistrului și Societatea Națiunilor

Valoarea ratificării italiene se va înțelege și mai bine dacă vom spune că însăși pactele noastre de siguranță cu Franța și Italia încheiate în anul trecut ca și tratatele de alianță alcătuit de Mica Antantă nu prezentau mare importanță în ipoteza unui conflict armat cu Rusia din cauza Basarabiei.

Adevărul este că numai tratatul nostru inițial de alianță cu Polonia din 1921 prin prevederea unui atac neprovocat pe frontierele orientale comune ne putea servi în cazul unui asemenea conflict. Reînnoirea alianței cu Polonia în forma de siguranță generală, după modelul dela Locarno, a diluat caracterul bine precizat al alianței defensive inițiale încadrând totul în pactul Societății Națiunilor.

Pactul cu Franța din 10 Iunie 1926 deși cuprindea și frontiera Nistrului prin ratificarea franceză anterioară celei italiene, n'ar putea intra în mișcare decât concomitent cu mecanismul Societății Națiunilor.

În sfârșit, Mica Antantă prin chiar textul precis al tratatelor încheiate și prin limitarea obiectivelor la Ungaria și Bulgaria, rămânea în afară de orice diferend

româno-rus, precum am avut ocazia s'o arătăm și acum de curând.³

Iată, prin urmare, în ce constă importanța valorificării internaționale a convenției privitoare la Basarabia din 1920.

Nu mai din clipa când și frontiera Nistrului este definitiv conștințită în cadrul noului regulament juridic teritorial, orice atingere a României pe această linie sensibilă însemnează violarea operei intangibile a păcii generale. Automatic pactul Societății Națiunilor intră în acțiune conform prevederilor art. 10, iar sancțiunile din art. 16 contra Statului agresor (în ipoteza noastră: Rusia) sunt aplicabile nu numai membrilor Societății, dar și Statelor ce nu sunt încă membri potrivit art. 17.

Sistemul pactelor de siguranță regio-

³ Vezi *Societatea de mâine* anul IV No. 3 (Ian. 1927).

nale; precum sunt cel polono-român sau româno-francez, ca să le cităm pe cele mai însemnate și mai categorice, au tot mai menirea să completeze eventualele insuficiențe din pactul Societății Națiunilor și să ofere Consiliului mijloacele de sancțiuni ce lipsesc încă din prevederile prea generale ale art. 16.

Astfel, dintr'odată și pentru a încheia, vom spune că *intrarea în vigoare a convenției basarabene valorifică atât pactele de siguranță încheiate de România în ultimii ani, cât și dispozițiile fundamentale ale Societății Națiunilor pentru membrii ei.*

Iată de ce putem privi cu sporită încredere viitorul. Sforțările pentru normalizare ale țării noastre vor începe abia de acum înainte să-și dea roadele mult întârziate din cauza nesiguranței internaționale a frontierei Nistrului.

N. Dașcovici

ACTUALITAȚI

Ardealul de ieri și Ardealul de mâine

— Pentru vremuri noi orientări nouă —

Ardealul anterior Unirii forma, din punct de vedere sufletesc, un singur bloc: blocul celor câteva milioane de țărani dârji, conduși de-un număr foarte restrâns de intelectuali. Tâșnită din bogatul instinct de viață al acelor milioane de ființe tăcute, „inteligența“ de dincoace de Carpați foarte arareori izbuti să atingă nivelul unor fecunde orientări profesionale burgheze. „Învățătura“ superioară, universitară, se câștiga prin mii de sacrificii, într'un mediu ostil sub mii de raporturi, legitimelor noastre aspirații spre lumină. Sărăcia noastră proverbială, cel mai cumplit dușman al progresului în sensul apusean al cuvântului, făcu să se repete, din generație în generație, cazul cronicarului *Gheorghe Șincai*, care-și purtă fructul ostentelor sale de istoric în desagi sau al preotului *Simion Balint*, care se adăpostea în ieslea dobitoacelor chiar și atunci când își făcea studiile liceale. Trupul celor destinați unei vieți mai umanizate se hrănea foarte sumar: ani de-arândul și aproape exclusiv din conținutul rece al traistelor de-acasă, care se furău pe neobservate, în zilele de târg, în orașele ungurești sau săsești.

Cine ar putea să nege, că, în asemenea condiții materiale și *spiritul* se hrănea totatât de sumar, pe apucate? Manuale învechite ale liceelor din Blaj și Brașov se treceau cu sfințenie din mână în mână, până nu mai rămânea nici urmă de scoarță sau prefată.

Școalele noastre secundare furnizau neamului elementele „cârturărești“ de primă necesitate: isteții cântăreți de strană, îmbrăcați în „haina nemțească“ a dascălilor smeriți sau contingent de care aveau nevoie, anual, teologiile. Așa se primenea, aproape automat, clasa noastră conducătoare, prin revenirea la locul de

unde au plecat a „pedagogilor“ sau „teologilor absoluți“, obsedați în tot cursul studiilor lor de mirosul gliei proaspete, răscolită de majoritatea zdrobitoare a strămoșilor din vremuri imemorale. Asupra tinerilor noștri „studiosi“ misterul sacru al cântărilor bisericești și al odăjdiilor selipitoare exercita a atracție mult mai puternică decât ispita idealor laice, căci *dascălă* și *preoția* erau singurele funcții național-sociale, care ofereau un rost demn celor ce nu se mai puteau întoarce la coarnele plugului. Ca-zurile mai ferice, când vre-un tânăr mai înzestrat prindea, în ciuda stăpânirii protivnice, gustul conceptelor culturale moderne, clar-definite, erau foarte răzlețe și chiar și în cazurile acestea norocoase zgomotul „individualităților noi“ se potolea repede în virtutea principiului *rustificării grabnice*. După isprăvirea studiilor universitare la Viena, Cluj sau Budapesta, avocații mai scuturați sau profesorii, cari se ridicau peste limita obișnuită a mediocrității, își instalau reședința în cutare centru câmpeneș de mărunță importanță, unde n'avea să-i mai trezească, dimineața, glas strident de sirenă (simbolul Umanității active din Apus), ci cântecul idilic al cocoșilor de la sate. Presărați pretutindeni, cercul de influință și popularitate al acestora se reducea la o suprafață socială modestă; ei rămăneau aproape izolați unul de altul. Adevăr ușor de verificat istoricește prin șirul neîntrerupt al cazurilor de eroism individual în lupta noastră pentru existență și prin lipsa adânc simțită a unei clase de intelectuali, compactă prin aspirațiile ei pozitive în ceasurile de criză, masivă prin eroismul ei colectiv (cazul cehilor de exemplu). Până în pragul veacului al XX-lea generațiile succesive

ale cărturarilor noștri n'au adăugat aproape nimic, nici ca formă nici ca fond la programul organic al anilor 1848—1849, cristalizat în pârjolul răzmiriții. În a doua jumătate a veacului al XIX-lea i-au lipsit Ardealului personalitățile puternice, călâte în ideologia revoluționară a neamurilor mai fericite decât noi din punctul de vedere al dezvoltării lor istorice.

Generația *Tribunei*, iar mai târziu, generația *Luceafărului*, veni ca o rouă binecuvântată peste această secetă de bărbai cu adevărat reprezentativi. Ele aduceau o orientare științifică nouă, întemeiată pe informație mai vastă, un simț mai pronunțat al realității, îndreptându-și atenția spre trecut, singurul care putea să toarne o picătură de balsam răcoritor peste rănilor prezentului. . . . Cred că nu scad nimic din meritul atât al generațiilor mai vechi cât și din al acelor imediat precedente actului memorabil din 1918, dacă afirm, că aceste generații au știut mai precis ceace nu voiau decât ceace voiau. Nu este o acuză, este o restabilire a adevărului istoric. Funcția lor națională esențială era, în mod fatal, aceea de-a apăra corpul națiunii împotriva virusului tot mai amenințător al maghiarizării, păstrându-i elasticitatea spirituală firească pentru alte vremuri mai prielnice. Ideea salvatoare a Unirii nu trăia, în sufletul celor mai mulți, decât ca o licărire plâpândă în lumea ireală a visurilor, a nădejzilor îndepărtate.

În aceste condiții sufletești ne surprinse epoca recentelor evenimente, *evenimentul suprem al desrobirii desăvârșite*. Ne-a surprins, fiindcă nici-unul din reprezentanții în viață ai generației responsabile din anii 1914—1918 n'ar putea să afirme — cred, — cu mâna dusă la inimă, că au crezut ferm, în 1912 de ex., într'un atât de apropiat act de îndrăzneală din partea României libere sau într'o atât de apropiată și rușinoasă expirare a vulturului austriac. *Suum cuique* . . .

Care este fizionomia sufletească a Ardealului românesc în acești opt ani din urmă?

La început un scurt interval de viață autonomă (din punct de vedere administrativ), perioada C. D., cu o *relativă armonie interioară*. Necesitățile imperioase ale preluării imperiului impuseră „frunțașilor“ o perioadă de înțelegere. Blocul compact al vremurilor de urgență se prelungea încă câteva luni și grație acestei prelungiri se ajunse la mult dorita „ordine nouă“ în provincia răscumpărată. Dar, pe măsură ce progresam în această „ordine nouă“, începea să apară perioada verificării reputațiilor, admise până atunci unanim, iar în cadrele noului stat, verificarea diferitelor personalități conducătoare din toate provinciile reunite.

În momentul când reprezentanții autorizați ai Ardealului se pregăteau să între în incinta primului parlament al României întregite, ei se prezentau pe culmea Dealului Mitropoliei cu o totală necunoaș-

tere a *moravurilor politice* din țara veche, fiind întâmpinați acolo, de oameni totată de slab informați asupra psihologiei sociale dela noi. De aici cântecul arhi-uzat cu refrenul „dineoace“, „dincolo“, după prima îmbrățișare călduroasă dintre „frații“, deceniul pasiunilor negative, țărâitul aseuțit al „Unificării“ . . .

N'am intenția de-a critica evenimentele politice proaspete în mintea tuturor, mă voi mărgini să susțin, că *Ardealul se zbate și azi în valurile unei crize cumplite, din punctul de vedere al echilibrului său sufletesc*. Spectacolul scump al amestecului tuturor întru toate și-al scepticismului prematur, care domnește acum în acest colț de țară românească, își găsește explicarea, în mare parte, dacă nu aproape exclusiv, în lipsa acelei pături numeroase de intelectuali, înzestrați cu *depălină autoritate morală, în mintea căreia să fi trăit, în clipele de extaz patriotic ale Adunării dela Alba-Iulia, nu numai bucuria imensă a prezentului, ci înșile liniile viitorului, cu prestigiul unor idei bine-organizate, elaborate vast, ample, așa cum ar fi cerut-o datele științifice exacte ale complicatei noastre psihologii etnice*.

Pentru a înfătușa această criză, crearea păturii de care vorbeam nu mai poate întârzia.

Cum putem ajunge la formarea ei?

Ardealul constituie pentru totalitatea neamului nostru o neprețuită comoară de capital biologic uman. Dela Alecu Russo, care fu de față la adunarea de pe Câmpia Libertății și până la ultimul călător din țara veche pe plaiurile noastre, toți au constatat bogăția noastră în *materii prime, în posibilități de dezvoltare*. Mulțimea actuală a elevilor de liceu, pentru cari încăperilor ex-stăpânirii ungare s'au dovedit insuficiente, constituie cea mai irefutabilă dovadă în această privință. Realismul crud al vieții dela țară, din care se smulg, an de an, acești oaspeți noi, dornici de-a ieși din *anohimatul*, de mai, multeori secular, al strămoșilor umili, le va indica, — supt pătruns de acest adevăr — unica metodă rodnică în preocupările intelectuale de ordin superior: *drumul dela concret la abstract*, ferindu-i de ispită „iluziilor“ izvorite din pură „atitudine cerebrală“. Ceice schimbă azi, cămașa înflorită a portului nostru național cu straietele nemțești știu, în mod cel mai precis din lume, că „oala este un animal domestic“ sau că „pâinea se face din făină de grâu sau secară!“

Numai atât dela concretul dur al vieții țărănești, trecut ca o achiziție prețioasă în „amintirile copilăriei“, până la bunurile abstracte cu un bogat răsuneț social, noii discipoli ai zeiței Minerva au nevoie de-o hrană superioară, adecvată scopului nobil ce urmăresc, repet și azi, în luptă cu mii de mizerii materiale. E vorba de *informația științifică, de calitatea disciplinelor intelectuale, pe care instituțiile noastre interne sau politica raporturilor noastre culturale cu lumea de peste ho-*

tare sunt chemate a le pune la îndemâna acestor mulțimi. Suntem siliți să *importăm* și în acest domeniu ca și în domeniul utilajului nostru economic și în aceasta stă cea mai gingașă față a problemei. Rezolvirea ei cuminte va încadra mai curând decât am crede, Ardealul în noul organism politic.

Deci unde să căutăm izvorul de inspirație necesar oricărei culturi începătoare? Deunde să-și câștige Ardealul noile instrumente de muncă?

Răspunsul se impune dela sine: *Ardealul, care a știut să rupă, în toamna anului 1918 legăturile politice cu lumea „chazarocrăiască“ din bazinul central al Dunării, are datoria de-a trece la capitulul „vechituri“ întreaga articulație greoaie a formelor de cultură din aceeași bizărdă Europă Centrală*. Pentru a valoriza, în chip adecvat temperamentul nostru etnic, stocul de energii, care acum se trezește în acel colț de țară iubit, noile generații culturale ale Ardealului trebuie să-și îndrepte privirea spre cielu de cultură al popoarelor latine și în mod special spre *secretul întim al culturile franceze*. Dacă împărtășim cu toții convingerea, că dușmanilor noștri de ieri trebuie să-le opunem, nu numai vigilența baionetelor, ci și blocul omogen al spiritului nostru latin, care și-a cristalizat aiurea, din propriul său izvor neseecat, legile vecinice sale tinereți, noua orientare trebuie să primească aprobarea tuturor oamenilor cu scaun la cap. Dacă e vorba să importăm, să importăm dela ceice au exportat cultura Europei întregi, ia și ruginile interpretării ale acestei culturi dela mijlocitori de-a doua mână (Viena, Budapesta). Pojghița turanico-austriacă, depusă pe comoara virgină a sănătății noastre robuste, rurale, cum s'ar depune pulberea pe o mobilă de stejar nobil, trebuie înlăturată fără întârziere. În taina ascunsă a „ardelenismului“ nostru să pătrundă grabnic preot tânăr cu aghiazmă nouă!

Am accentuat mai sus necesitatea deosebită a legăturilor Ardealului cultural cu Franța. Iată argumentele. Cultura franceză are calitatea de-a fi cea mai *organică* dintre câte a produs Europa modernă și contemporană. Demulteori, încercând să exprimi simetria geniului francez printr'o imagine plastică, te vezi îndemnat să compari impresia de *tot și unitar* ce-ți lasă în suflet aprofundarea evoluției lui, cu impresia ce-ți face Parisul privit de ex. din *Place dela Concorde* sau dela *Étoile*: în toate direcțiile se deschid bulevarde largi, drepte ca lumina, întocmai cum radiază, într'o carte celebră, ideile secundare din *ideea centrală*. Toate pleacă dela ea (ideea contrală) și toate se întretaie, revenind, sub *areul de triumf al bunului simț*. Revolta continuă a acestui geniu mobil, grațios, a asigurat culturii franceze o *uimitoare fluiditate de forme*, iar setea nepotolită de absolut o *bipemarcată succesivitate de etape*. Chiar și atunci când *motivele ini-*

țiate veneau de aiurea (din insulele britanice de pildă) *ideea* numai pe malurile Seine-ei își găsi forma clasică, definitivă.

Aceste proprietăți specifice au împrumutat culturile franceze calitatea de-a îndeplini o funcție mondială. Având la bază sentimentul solidarității de rasă, din care a răsărit dinamismul *ideii naționale*, din darurile ei se împărtășesc, azi, toate popoarele obidite, cari simt nevoia de-a se defini. Conștie de această misiune umanitară, ea și-a simplificat mijloacele de expresie până la ultima limită. De aici farmecul ei, ușurința de a o asimila. De aici circulația intensă a „pieselor“ ei, pe toată suprafața globului, cu prestigiul dolarului sau lirei sterline în viața economică mondială. Fără a pierde o clipă din vedere eforturile nobile pe cari le face azi Italia, pentru a-și reface cadrele individualității sale istorice distincte, avem

datoria, noi ardelenii, de-a asimila cât mai multe din *adevărurile ei*. Urcând această pantă grea, dar bogată în promisiuni și perspective noi, Ardealul va ști să transforme în curând murmurul instinctelor sale de viață masivă, plină de conținut pozitiv, în glasul răspicat al unei provincii, care nu se mai poate mulțumi cu rolul de cenușăreasă în noua gospodărie a Statului Român Intregit. Procentul de personalități, pe care-l va da, va umplea vidul social, existent între majoritatea maselor românești de pretutindeni și între *personalismul asociat* al așa zisei *oligarhii naționale*, care, ca toate oligarhiile din lume, se pocăește anevoe. Ele vor fi *sarea pământului românesc*.

Incheiu: pentru vremuri noi orientare nouă!

Paris, 25. II. 927.

N. Buta

DISCUȚII LITERARE

Clasicism și romantism -- „Le Grand Siècle“ la Biblioteca Națională

Centenarul romantismului se pare că nu poate fi cuprins în întregime de acest an. Atâtea inedite se descoper, atâtea comentarii ale marilor romantici umplu publicațiile periodice, atâtea ediții noi apar în vitrine, încât îți trebuie o viață de om pentru a le putea cuprinde și judeca pe toate. Și să nu se creadă că această aniversare este un simplu prilej de a-și scoate erudiții pe piață operele de îndelungă mișcăleală. Și nu e nici numai o pioasă amintire de nume, cari au însuflețit un început de veac. Poate din pricina neliniștii sufletești, a neostoitei căutări de sine, care caracterizează epoca de după războiu, această aniversare are un atât de larg răsunet în opinia publică. Cel puțin prin această neliniștită căutare de idealuri ne asemănăm cu străbunii noștri dela începutul veacului trecut. De aceea pașii lor sufletești sunt urmăriți cu atâta interes.

Dar centenarul romantismului mai e pentru ideologia franceză de astăzi și un prilej de *revisuiri*, cari trec peste marginile preocupărilor pur literare, încercând o punere la punct a tuturor manifestărilor spiritului francez. Pentru că mulți dintre conducătorii opiniei publice franceze consideră romantismul ca o abatere dela tradiția glorioasă a culturile lor naționale. Originile lui sunt dovedite ca anglo-saxone și germane; de aci și o mică doză de șovinism în judecata unora.

Atitudinea aceasta față de romantism nu e numai de acum. Ea a fost, mai mult sau mai puțin pronunțată, în întreg secolul XIX. Și ea a fost mai hotărâtă de cât ori unde în Franța pentru că noul stil de viață a găsit rostul aci, mai mult decât oriunde, stilul adversar, clasic.

Clasicismul s'a strecurat în structura intimă a spiritului francez. Sub domnia lui atotputernică s'a sleftuit limba; el a dat acesteia claritatea aceea unică între limbile culte. Cu el Franța a domnit în Europa în literatură, în politică, în viața socială. El i-a dat secolul cel mare: *Le Grand Siècle*.

Dacă noi cei cari privim dezvoltarea ideologică a Franței din afară admirăm mai mult marea revoluție, cu entuziasmul ei pentru libertate și egalitate, cu roman-

tismul ei — și suntem mai lipiți de Franța prin aceasta pentru că *acest* entuziasm al ei ne-a făcut și nouă loc la lumină — dacă noi admirăm mai mult romantismul, francezii sunt aproape deopotrivă împărțiți între cele două stiluri de viață. De sine înțeles că am în vedere aici opinia publică cultă, pentru că aceasta taie drumurile mari ale culturii; masele pornesc când pe un drum, când pe altul, mai mult după interese imediate, ori simpatii față de persoane, mai mult ascultând îndemnul sentimentelor decât ale rațiunii.

Făcând aceste constatări după abia două luni de urmărire a mișcării culturale franceze de astăzi, nu m'am mirat de loc când în plină aniversare romantică Biblioteca Națională anunță o mare expoziție a secolului lui Ludovic XIV, *Le Grand Siècle*. Și nu m'am mirat nici când am văzut afluența de public cotidiană la această expoziție, sălile arhipline în fața cărora o serie de distinși conferențieri desfășorau imaginea plină de sobrietate a aceluia secol și simpatia cu care e comentată de aproape întreaga presă. În galeria cardinalului Mazarin s'a sters praful a lor două veacuri de pe multe amintiri sfinte ale acestei nații! De aceea țin să spun și eu, cetitorilor acestei reviste, ce-am văzut acolo, înainte de a le vorbi despre sărbătorirea romantismului.

Expoziția a avut norocul să fie așezată într'un cadru potrivit spiritului ei. *Galerie Mazarine* în care se poate vedea acest rezumat concentrat al unui secol, a făcut epocă în arhitectura franceză a sec. XVII. Cardinalul Mazarin n'a cruțat nimic pentru a face o operă asemenea aceluia cu cari se mândresc marile palate ale Renașterii. Asemenea galeriei din palatul Farnese — aceasta a servit de model — și-a decorat-o și el pe a lui cu tot fastul obișnuit în vremea aceea. Pictorul Romanelli i-a îmbogățit boltiturile cu scene din mitologia antică, atât de gustate de contemporani.

Galeria a rămas aproape uitată în ultima vreme. Intr-o aripă a Bibliotecii Naționale, îndesată cu dulapuri, cu pereții acoperiți de inevitabilul praful bibliotecilor,

cine să-i fi căutat frumusețile decât specialiștii, îndrăgostiți mai mult de monumentul istoric decât de artă. De aceea când a fost găsită renovată, din dărnicia unui îndrăgostit de arta „secolului cel mare“, ea a fost aproape o revelație.

Pe larga seară care duce la ea își opresc privirea câteva uriașe gobelinuri, alse dintre cele mai fin executate în vremea aceea. Industria gobelinurilor în această epocă a fost ridicată la valoare artistică. Cele atâr-nate aci reprezintă scene dela fastuoasa curte a Regelui-Soare, lucrate după modelele pictorului Le Brun. Fineța cu care sunt executate te face să le confunzi aproape cu tablourile în culori.

În antișambra au fost atâr-nate câteva hărți. Ele îți atrag atențiunea prin decoriile lor pitorești, cărora li-se jertfea prea adesea adevărul. Iată un uriaș plan al Parisului, desenat după cursul Seinei nu după cele patru puncte cardinale. E interesant de urmărit pe el întinderea orașului-capitală în acea vreme.

În galerie au fost expuse manuscrise, stampe, medalii, monete, câteva tablouri, imprimate rare și artistice și câteva cărți cu legătura prețioasă.

Curiozitatea unui strein e atrasă în primul rând de manuscrise. Ele sunt în mare parte ale literaților vremii. Prin acestea, mai mult decât prin arta plastică, a intrat marel secol în conștiința Europei. Iată manuscrisului „Cidului“ lui Corneille, adnotat de membrii Academiei de curând înființată. Piesa a făcut prea mare valvă printre pariseni și Academia, cu cardinalul ei, s'a alarmat, pretinzând cenzurarea.

Nu departe întâlnești scrisul regulat al lui Descartes. E scrisul unui om care și cunoaște toate încheieturile sufletului, fără urme de tresăriri nervoase. (Se aseamănă foarte mult cu al lui Maiorescu). Alături câteva pagini îngălbenite ale „Cugetărilor“ lui Pascal. Aci e mai mult chin lăuntric, mai multă sensibilitate. Și iată și o pagină cu scris îndesat din „Memoriile“ aventurosului duce de Saint-Simon. Multă delicateță găsești în liniile subțiri și armonioase ale lui Racine, cu toate că ai în față testamentul său în fața căruia trebuie să fi fost, oricum, excepțional de emoționat. Molière are doar o chitanță cu semnătura tremurată. El nu și-a văzut gloria cu ochii așa cum și-au văzut-o mulți dintre marii contemporani. Cel mai mare artist al Franței semna chitanțe pentru bani cu cari își a-lunga mizeria, în loc să i-se ofere sume fantastice pentru un autograf de câteva cuvinte, cum se întâmplă astăzi cu Paul Valéry și cum s'a întâmplat și cu el — după moarte. Alături de pergamentul cu semnătura lui e caricatura marelui dramaturg în rolul lui Sganarelle; iar vecin cu aceasta e registrul actorului Charles Varlef de la Grange în care, printre socotelile mărunte, e cuprins în câteva șire sfârșitul vieții lui Molière. Trei piese rezumă astfel minunat o viață plină de aventură și de tragie.

La Fontaine e reprezentat prin manuscrisul mediocrei lui tragediei „Achille“ (dar alături e un exemplar din prima ediție a „Fabulelor“), Fenelon prin originalul lui „Telemac“, Bourdalou prin câteva scrisori, Perrault prin „Souvenirs d'enfance“, La Bruyère, Madame de La Fayette și Madame de Sévigné prin scrisori; etc. etc.

Cu multă grijă au fost păstrate toate manuscrisele Regelui-Soare. Aci au fost expuse câteva dintre temele elevului lui Bossuet, cu scrisul tremurat și mare; câteva scrisori, și câteva pagini din „Memorii“.

Mai amintim scrisori de ale Mariei Terezia, „Memoriile“ lui Mazarin, scrisori de ale lui Condé, Turenne și Colbert; iar dintre documentele celebre actul de revocare al edictului din Nantes, câteva din faimoasele „Lître de cachet“ și registrul întrate-lor și ieșitorilor dela Bastille.

Tipăriturile sunt foarte bogat reprezentate. Și dacă arta cu care sunt executate a scăzut față de cea a secolului precedent, ea poate sta fără îndoială alături de cea a veacului nostru. E atâta fineță în litera aceea subțire și delicat arcuită, atâta risipă de ornamentație cum rar se întâlnește astăzi.

Curtea cu fastul balurilor și recepțiilor ei luate drept model de către curțile princiare din întreaga Europă, e oglindită în planșe. Acestea sunt, de altfel, o adevărată istorie vie a vremii. Răsboaiele, marile evenimente contemporane, aproape toate au fost prinse în vârf de peniță. Gravura se bucura de foarte multă considerație în fața contemporanilor; de aceea mulți artiști i-s-au dedicat. Cel mai bun portret al lui Ludovic XIV este al gravurului contemporan Robert Nanteuil. Dürer e imitat și reprodus foarte adesea, iar frontispiciile cărților sunt nelipsite de gravuri alegorice, dintre cari multe sunt pline de imaginație. Iar dacă puține dintre cele expuse rămân ca opere de artă, multe vor fi admirate pentru tehnica lor. În această ordine de idei amintesc o gravură a lui Jaques Callot reprezentând târgul dela Impruneta (Italia), pe care s'au numărat nu mai puțin de două mii de figuri.

O istorie vie sunt și medalile. Regele-Soare, atât de orgolios de faptele lui, a ținut să și le eternizeze și în această formă cochetă. El a însărcinat pe cei mai buni gravori ai epocii să-i alcătuiască o „Istorie metalică“ după modelele cărora să fie turnate în bronz toate evenimentele domniei. Expoziția cuprinde câteva sute de medalii de o surprinzătoare fineță în execuție.

Adevărate opere de artă sunt și legăturile cărților. Cele mai multe sunt din biblioteca regală sau a principilor.

La părăsirea acestei expoziții duci cu tine trei aspecte fundamentale ale vremii. Ai cuprins în suflet icoana vie a unei culturi în care elasicismul, catolicismul și monarhia s'au contopit în cea mai fericită armonie. O lungă domnie, fără turburări interne a favorizat și susținut echilibrul acestor trei concepții, dându-le, astfel, posibilitatea de creație în toate domeniile.

Paris, Martie 1927.

Ion Breazu

Legea dreptului de autor cehoslovacă. — Pe ziua de 1 Martie a. c. a intrat în vigoare noua lege a dreptului de autor, votată de parlamentul cehoslovac încă în 24 Nov. 1926. Textul legii a apărut acum deodată cu instrucțiunile de aplicare redactate de consiliul de miniștri. În senzul acestor instrucțiuni se va purta la ministerul instrucțiunii publice un registru, în care se vor putea inserie, la cerere, toate operele literare, artistice sau fotografice apărute pe teritoriul republicii cehoslovace sau acelea ale cetățenilor cehoslovaci, indiferent de țara unde au apărut. Afară de acestea se mai pot inserie în registru și operele autorilor din statele cari au reciprocitate cu Cehoslovacia. Inscrierea în registru se poate face și pentru opere apărute anonim sau sub pseudonim. Registrul este public și poate fi consultat de oricine. O comisie de arbitri, compusă din specialiști cu autoritate, recunoscută, își va da avizul în cazuri de judecată.

Psihologia și organizarea socială

— Considerații generale: probleme —

Organizarea Socială poate fi înțeleasă pentru mintea multor binevoitori ai statului și națiunii, din foarte diverse puncte de vedere. Ideea aceasta poate primi în mintea noastră accentul cuvântului „social“ și atunci firește, o latură a cunoștințelor omeniești, foarte bogată în aspecte, caută să soluționeze problema: latura științelor sociale și fiindcă e vorba și de organizare, latura administrativă și politică; adică aplicările în largă măsură a cunoștințelor sociale în genere.

Un al doilea aspect al problemei poate lua ființă, dacă în ideea exprimată mai sus punem accentul pe cuvântul „organizare“. E vorba, în primul loc, de o însușire unitară organică, de organismul de viață în sensul biologic nedefinit al acestui cuvânt; și atunci biologi, medici, igienisti — ceace evident nu e un singur lucru arătat prin trei *vorbe!* — își pot bate capul cu mijloacele cele mai bune pentru „fericirea“ națională.

De fapt, amândouă soluțiile s'au dat problemei pe care o punem în discuție aici. Pe deoparte și mai ales numai pe această parte la noi, — s'a crezut că progresul națiunilor și al omenirii în genere, trebuie să fie așteptat de la cunoștințele sociale, sau dela aplicările acestora. Am avut astfel, rând pe rând soluțiile cele mai felurite, care porneau de la acest punct de vedere. Întâiu potrivit treptelor de dezvoltare a psihicului uman — soluții ce plutau în nebulosități metafizice și la care dosa de *metafizică* era mai mare sau mai mică, după împrejurările timpului și după capacitatea teoreticianului. Gândiți-vă, de pildă la soluțiile date de *Plato* și *Aristotel* și la „Utopia“ lui *Thomas Morus*; ba chiar într'o măsură oarecare la „ideologia“ ce aureolează sistemul solidarismului formulat de *Leon Bourgeois*, ori care plutește în jurul „Societății Națiunilor“.

Gândiți-vă la toate soluțiile de filosofie socială și juridică (în special), de filosofie politică și morală; gândiți-vă la ideologia materialistă marxistă sau comunistă, la sistemele lui *Saint-Simon*, *Marx-Engel*, sau . . . la leninism!

În al doilea loc, sub înrăurirea binefăcătoare a științificării concepțiilor, soluțiile au devenit mai positive, pe deoparte, s'au specializat, prin diferențierea și specializarea muncii împușă de cercetarea unui domeniu limitat de manifestări sociale s'au făcut mai unilaterale. Cercetați soluțiile economiștilor, statisticienilor, antropologilor și antropo-geografilor sau geografilor sociologi, ale juriștilor . . . În definitiv, soluțiile „specialiștilor“, pentru care dezvoltarea și progresul omenirii se colorează potrivit aspectului ochelarilor proprii sau ai specialiștilor din aceeași ramură științifică:

toate, cu excepții mici, excepții . . . irelevante, soluții absolute și sigure. Cităm ca exemplu extrem felul în care estetul *Ruskin* rezolvă problema cu ajutorul științii sale. Acelaș lucru, când trecem în revistă concepțiile celeilalte perspective, cu caracter biologic naturalist, restrâns.

Punctul critic al acestor soluții se află în faptul că problema a fost prinsă în contururi prea restrânse. Dovada o avem în două fapte:

1. Acolo unde știința e socotită ca o muncă de colaborare și de sintetizare a rezultatelor specialității și este aplicată în acest înțeles, ca o sumare de date binefundate, rezultate din munca mai multor specialități ce caută să se întregească, privind realitatea din aspecte diverse dar care sunt ale unei realități, ale aceleiași realități ce depășește câmpul și perspectivele unui specialist și a unei singure ramuri de cercetare, — acolo soluțiile n'au mai fost atât de „sigure“ de absolute și de unilaterale; dar au fost mai eficiente! De pildă în America și în parte, în Anglia.

2. După războiul cel mare, care a frământat lumea și a răsturnat valori cristalizate de doctrină și prin obișnuință; punctul de vedere al cercetării a dus forțat la acelaș rezultat (vezi pt. 1) la cooperarea științifică în darea soluției practice pentru problema noastră.

În alte părți, organizarea sau . . . reorganizarea socială este o muncă ce preocupă toate specialitățile științifice și concepția că *mașina legislativă* e unicul aparat miraculos cu care se scoate prin sistemul democratic al votului și al discursurilor planul fericirii viitoare a statelor, este complet perimat și a ajuns un anachronism comic!

Acesta e un rezultat pozitiv, pe care nu-l putem tăgădui, ținând morțiș la o concepție cu care ne-am obișnuit atât de mult și care ne-a intrat în deprindere organizându-se în felul nostru de viață de până la războiu.

Când vorbim, așa dar, de *organizarea socială*, e ciudat, firește, — dar trebuie să ne gândim la o soluție pe care numai preocupările ce ies din rezultanta mai multor sfărțări științifice o poate da, aplicând datele și rezultatele științelor, în care trebuie să avem încredere.

La noi și aiurea încă, în măsură mai mică, — stăpânește opinia falsă că știința e o preocupare nebulosă și de lux, lipsită de aplicări practice și retrasă în ungherile umbroase și liniștite ale institutelor și laboratoarelor. De aceea toate propunerile de soluționare de acest tip se isbesc de sistemul „soluțiilor“ birocratice, care se opun la cheltuieli . . . „zadarnice“: „Omul de știință la carte,

în laborator!“ Ca și cum ar fi sărmanul, un alchimist faustian sau medieval și n'ar avea nici o legătură cu viața! „Legile științei“ — se obiectează, sunt abstracții „ireale“, fără valoare practică și mai ales imediată. Numai legile adevărate, pornite din matura chibzuință a „reprezentanților națiunii“ au contact cu pulsul vieții sociale; ale singure pot determina mersul viitor al societății! și așa mai departe: citiți orice discurs reformator, politic!

La baza acestei concepții nenorocite, stă principiul prost tălmăcit, că omul e un *animal politic*, enunțat, în alt sens desigur, încă de Aristot! Dar, în primul loc trebuie să vedem clar că omul e un *animal*, adică un organism viu și că prin urmare, ori cât ar fi el de politic, nu e „politicos“ să-l credem materialul pasiv, resistant și nepăsător, supus speculațiilor noastre neîntemeiate; căci atunci vom ajunge să ligiferăm, cu sistemul acesta bună oară, un codice al fericirii, pe care să-l impunem, cu aceeași fantazie politică, poporului ce trebuie guvernat. Organismele își au viața și legile lor și orice societate își are *înclinațiile ei și mediul ei* de desvoltare. De aceea *condițiile de viață* ale individului, însușirile lui organice și condițiile de viață socială, precum și mediul manifestării acestor *realități*, trebuie cunoscute înainte de toate și pe baza acestor cunoștințe pot începe soluționările practice în privința trebuințelor lor.

Dar omul mai este, tocmăi ca *animal politic*, un organism dotat cu viață psihică diferențiată; și aceasta îl clasează, după prestările ei de valoare și niveluri felurite de la om la om, pe diversele trepte ale *politicii*, ale societății. Că este *inzestrat* sufletește sau *apt*, pentru a-și lua răspunderea rolului ce trebuie să-l joace în societate sau ba, cine se întreabă? Ne mulțumim cu toții, printr'o vinovată conveniență și printr'un ciudat consens, să-i cerem examene și diplomă! Le are, bine! Nu, la o parte cu el! . . . Și aceasta, firește, numai în principiu, căci practica, o știm cu toții, e alta! Pe când ori ce actor e dator să-și ducă rolul pe scena teatrului până la urmă și cu succes, căci altfel va fi fluerat și „scos din uz“; actorii pe vasta scenă a vieții sociale n'au aceasta datorie pe care s'o aprecieze cine trebuie; ba dacă sunt „menținuți“ de opiniile unui grup cu influență, pot juca ori cum și te pot chiar sfida, impunându-ți să crezi că „știi ei ce fac“, adică să vezi negru și unde e alb pentru toată lumea.

Aceste considerațiuni de ordin general vor trebui să servească, cred, ca să ajungem la formularea unui principiu, a căruia cercetare și aplicare va fi răspunsul psihologiei la problema organizării sociale: *Este nevoie de o selecționare a oamenilor după dotarea lor firească și de o plasare a energilor potrivit acestei inzestrări*. Rămâne să arătăm, în alt rând, dacă ori ce om poate avea o inzestrare

generală pentru orice activitate, sau dacă anumite abilități speciale lipsind, individul poate fi împiedecat în realizările sale sau nu. Aici avem însă, mai întâiu, o problemă de psihologie.

Și fără îndoială, această chestiune interesează în gradul cel mai înalt organizarea socială.

Rom. Demetrescu

ARDEALUL VECHIU

Deputații români în dieta din Pesta la 1861

II.

În povestirea anilor de după 1848, Barițiu se plânge¹, că noi românii nu aveam la Viena bărbați independenți cum aveau ungurii și sașii, cari în mod statornic să ne informeze despre toate fazele prin cari trecea guvernul și chiar Monarhia, pe cum și despre toate intrigile ce se țeseau în locurile înalte mai ales din partea aristocraților diferitelor naționalități, cu trecut politic mai avansat.

Un astfel de organ statornic de informație a fost *Ioan Maniu* pentru unchiul său *Simion Bărnuțiu*, în decursul anilor petrecuți la Viena și Pesta.

Vom continua cu relatarea informațiilor pe cari le trimitea din Pesta la Iași tânărul doctor în drepturi.

Pela mijlocul luni Maiu 1861, *Ioan Maniu* deși era bolnav și medicul îi recomandă să se ducă din Pesta vre-o 2—3 luni, să se recreeze în aer bun și cu mâncări îndestulitoare, el nu se putea decide la aceasta, căci zice el în serisoarea sa din Pesta de dto 21 Maiu (1861) „acum chiar nu mi-ar plăcea să mă duc din Pesta până când sunt debaterile interesante“. — Tot în aceeaș serisoare relatează despre debaterile din parlament în chipul următor: „Despre *dieta* de aici știu că ai cunoștință, atât mai pot adauge, că debaterile pro et contra adresei, vor dura și mai mult de o lună, deoarece s'au înseris peste o sută ca să vorbească, apoi nu vorbesc într'o zi mai mult de 2—3, cel mult patru. Am fost și eu de față în Vinerea și Sâmbăta trecută, când au vorbit *capacitățile* lor. Acum au fost serbătorile *Rusalilor* și pentru aceea ieri și astăzi nu s'au ținut debateri. Măne, adeva Miercuri se vor începe iară: și vor amâna știe D-zeu până când, deoarece e propusul lor ca să amâne lucrul cât se poate mai mult. *Cauza naționalităților* știu că nu va veni pe tapet de grabă, adeva până nu vor fi gata cu adresa sau cu „*határozatul*“ (concluz sau rezoluțiune). Se vorbește că adreștii vor avea majoritate. *Românii* se țin de „*határozat*“ jumătate iară jumătate nu vor vota, de oarece ești (acești) cu adresa puțin le promit, apoi pentru *határozat* nu vreau nici într'un chip să voteze. *Cei cu határozatul se numesc liberaliști și de această se țin toți deputații români cari sau sunt renegați sau sunt indiferenți pentru națiunea română*. Să nu te miri că îi numesc renegați și indiferenți și nici să cugeți că contrazic articolului din

Gazetă trimis din Pesta, despre conferința ținută între deputații români!“

„E drept că la provocarea dlui *Gosdu* s'au adunat toți deputații și cei renegați (afară de Iura). În vorbele că sunt români și că voesc binele națiunii române toți se unesc. *Pap János, Misits, Joano-vits*, etc. toți zic că ei sunt români ce adevărați și ei vreau binele românilor iară dacă ies din conferință se duc la unguri și mintesc și suspionează pe români că vreau *Dacoromania* și pe *Gosdu* că-și dă casa de a face din ea clubul românilor, așa unire este între deputații români. Apoi ce să-ți mai spun despre bravii maramureșeni *Mán* și *Mihályi*. Atâta că te lovește greață când îi auzi vorbind despre pusețiunea noastră și despre viitorul nostru, despre unguri și viitorul lor. Io nu mă îndoiesc despre inima lor că e română și vreau binele românilor, însă mă mir de ei că cum pot arăta atâta ignoranță și prostie; pareți-se că nu au învățat istoria, geografia, statistica și nice logica; pareți-se că au trăit în China și au avut de instructori pe frații unguri, cari să le spună tot mărimea, gloria și viitorul unguresc cel frumos și de slăbiciunea, miserabilitatea, necapacitatea românilor, numai despre puține raze de un viitor frumos și și acela numai prin amiceția ori chiar umilinta față cu ungurii! Apoi ce să mai zici când auzi cuvinte de acestea. Stai să crepi de necaz. Când a fost a doua conferință și s'a vorbit despre formularea dorințelor națiunii noastre, să-i fi văzut că ce concordie! Câți atâtea păreri, parte din prostie, parte din frică, că se vor compromite la unguri. *DD. Popa și Babeșiu* numai, arăta că au inimă, știință și curaj de a vorbi în interesul adevărat românesc. *DI Gosdu* se învoeste cu ideile lor, ma chiar îi asigură că se va pune în frunte și zice că el va fi primu care va propune toate dorințele *Românilor* în casa de sus cât mai curând, ne așteptând mult timp până se vor fini debaterile pentru adresă. Se vede că *DD. Vladu din Crașeu și Buteanu din Chioar* se învoesc la părerile cele bune și vor fi cei dintâi cari vor vorbi în casa de jos mai târziu, deoarece ei stau bine la unguri, pe când *DD. Babeșiu și Popa* s'inferați de reacționari la deputații de ungar. Apoi încât mi-e cunoscut până

² Vor fi „informațiile subscrise de *Ioachim* în Foaia pentru minte etc. nr. 24 și 25 din 1861“. Utilizate de *Barițiu*, *Părți* alese... III, p. 109—111.

¹ *Părțile alese*... III, p. 27.

acum, nu e vorba de principiile indicate de Dta. Io acele nice le comunc cu nime, ci le țin pentru mine, deoarece știu că nu vor avea nici un folos și dacă le-aș împărtăși cu Popa sau Babeșiu. Sum sigur că nu are nice unul acel curaj, dară, cuget că nice e timpul și ocasiunea, căci ocasiunea ar fi când am avea un congres național și timpul ar fi când românii toți din Austria, specialminte sub coroana lui Ștefan ar fi laolaltă sub un dicasteriu sau sub o cancelarie sau sub un minister (zie aceasta după părerea mea) Apoi tot după a mea părere

ungurii nu se vor învoi la acele principii, mai bine vor a muri. Trebuie să știi Unehiule, că ei nu învață nimica, ci tot proteste, să auzi numai pre unii deputați cum vorbesc; „mihelyett egy oláh pretendál valamit, ki kell ütni a fogát, nem kell öket hallgatni, hanem batorságuknak és merészségüknek, elejét venni“. A-și vrea să fiu de față în dietă, când va vorbi Vladu, el are mare curaj și vorbește foarte bine. E mai mult ca sigur că se va dizolva dieta prin voia mai înaltă.“

(Urmează.)

Dr. C. Suciu

Din trecutul orașelor noastre ardelenne

— Bugetele vechi orășenești —

Orașele ardelenne s'au bucurat din timpurile cele mai vechi, de o mulțime de privilegii.

Viața urbană a fost inexistentă în aceste părți până aproape în veacul XIII. Coloniiștii străini au fost aduși în aceste părți spre a crea o viață de cultură urbană și spre a asigura strategicește stăpânirea Ardealului pentru regii ungari. Au fost așezați în părțile cele mai fertile și mai pline de bogății miniere. Și s'a creat o situație privilegiată, excepțională. Spre a fi scoși de sub sfera de influență a nobilimii, orașele au fost trecute de sub jurisdicția județelor sub jurisdicția directă a regilor. S'a format cu timpul, un fel de oppidanum, care le asigură, în chestiile lor interne, deplină autonomie.

Chestiunile de gospodărie internă au format, din timpurile cele mai vechi, unul din principalele lor privilegii.

La început, sub arpadieni, gospodăria unui oraș se mișca în cadre foarte reduse. Atât cheltuielile cât și intratele erau neînsemnate. Au început să se mărească mai târziu, când au luat o dezvoltare mai mare comerțul și industria. Urbanizarea urma să progreseze atunci cu pași mai repezi. Poporația a început să se sporească. Concomitent se înmulțiră și necesitățile edilitare urbane. Eșitele erau puține. Cele mai însemnate erau: darea regală, întreținerea fortificațiilor și solda soldaților. Administrația nu costa nimic.

Plătiți erau numai funcționarii superiori și servitorii. Pentru clădiri publice, de cari aveau puține, nu se cam cheltuia. Astfel că, prin veacul XV bunăoară, cheltuielile bugetare ale unui oraș aveau se ridicau la câteva mii florini.

Ocupația turcească a însemnat, mai ales pentru orașele din Ungaria, începutul unei epoci de decadentă. Nu tot aceiaș soarte au avut-o orașele ardelenne. Acestea sub principii, mai ales sub Gavrilă Bethlen, au ajuns la o apreciazabilă dezvoltare și bunăstare materială. Situația lor se înrăutățește în s. XVIII, cu trecerea Ardealului sub Habsburgii. Dar cu veacul XIX se pare, că se începe pentru ele o nouă epocă de înflorire, mai ales pentru orașele săsești învecinate cu Principatele. Ne-o dovedește aceasta bugetul lor. Il avem pe cel din 1843. Sumele bugetare ating, la unele dintre ele, cifra de peste 100.000 florini. Așa e Brașovul. Sunt unele, Cluj și Sibiu, la cari intratele și ieșitele se ridicau la 50.000 florini. Dintre orașele mai mici aveau buget mai mare Gherla și Reghin. Cel mai bogat dintre toate era acest din urmă, cu avere în bani peste 100.000 florini. Aproape aceeaș situație o avea Gherla armenească. Dintre cele mari mai rău situat era Clujul; pe lângă o poporație de 24.000 suflete cu avere în florini abea 8000.

Las să urmeze bugetul celor mai însemnate orașe ardelenne pe anul 1843:

Autorul ungar, dela care luăm datele de mai sus, înșiră vre-o 42 sate săsești cu bugetele lor. La urmă plin de mahnire face următoarele reflexii, de actualitate de altfel și pentru vremile noastre: „Această listă mi-ar plăcea s'o pot completa cu sate unguerești, dar venitul acestora s'au obicinuit să-l mănânce primarul satului și jurații și așa nu se știe nimic despre el“.

O comparație între bugetele mai vechi și cele mai noi ale orașelor ardelenne ar fi, la tot cazul, instructivă. N'am la îndemână decât datele din două orașe: Turda și Dej. Le dau aci spre a se face cel puțin o comparație aproximativă.

Orașul	Intrate		Eșite	
	1912	1926	1912	1926
Turda	482260,84	15335405,58	482260,84	15335405,58
Dej		7557998,58		7557998,58

Petru-Suciu

Cronică mărunță

— După o statistică recentă numărul studenților dela universitățile franceze e de 58,507. Dintre aceștia 46,493 sunt francezi, iar restul de 12,014 străini. Academia din Paris are din această sumă 25,123, dintre cari 19,386 francezi, iar 5737 străini.

— Marele dramaturg austriac Schönherr a fost sărbătorit cu mult fast de „Deutsches Theater“ din Viena, din prilejul împlinirii a șasezeci de ani. La festivitate a asistat și președintele republicii. Schönherr este unul dintre deschezătorii de drumuri ai teatrului nou. Piesele lui sunt de un realism crud și roscolitor. Publicul clujan a putut-o constata aceasta anul trecut, asistând la excelenta reprezentare pe scena Naționalului nostru, a piesei lui „Diavolul“. A zugrăvit în deosebi viața aspră și sălbatică a țărănilor tirolezi.

— Toată lumea filosofică a sărbătorit 250 de ani dela moartea lui Spinoza. Remarcăm două sărbători mai importante: cea dela Haga, locul unde a trăit filosoful și cea dela Paris. La Haga s'au rostit multe discursuri, îndeosebi de către germani (se spune că ar fi asistat vre-o 40 de filosofi!) La Paris sărbătorirea s'a făcut sub prezenția lui Paul Valéry, amfiteatrul Guizot dela Sorbona. Bergson, care a fost invitat să prezideze a trimis o scrisoare cu o luminoasă caracterizare a lui Spinoza. Paul Valéry a deschis festivitatea printr'o fină alocuție, cu o ușoară ironie la adresa metafizicii. Au vorbit: din partea Germaniei profesorul Gerhart dela Frakfurt, din partea Italiei prof. Gava, iar Sorbona a fost reprezentată de spinozistul Brunshwig.

INȘTIINȚARE

O parte din foștii elevi ai școalelor din Brașov am hotărât să aranjăm în luna Maiu un m a i a l. În vederea pregătirii acestei serbări va avea loc Vineri, în 25 Martie (Buna-Vestire), la orele 17, în sala festivă a Primăriei din Cluj, o consfătuire, la care sunt rugați să ia parte toți foștii elevi ai școalelor din Brașov aflători în Cluj.

În numele comitetului de inițiativă Cluj, la 20 Martie 1927.

Sextil Pușcariu

Numirea orașului	Intrate floreani	Eșite floreani	A v e r e		Populație
			bani	alte	
Cluj	51460	50988	8314	13956	24000
Alba Iulia	9902	4506	21257	3771	12000
Gherla	32420	27668	67463	19131	4000
Turda	9'99	8000	14884	7825	8000
Aiud	6704	6674	27282	7204	5500
Dej	11379	9106	23351	3969	5350
Abrud	4691	3312	17066	5667	4000
Reghin	27571	22453	100286	16255	
Târgu-Mureș	21054	19899	38289	22344	13000
Sibiu	49717	53547	17580	66661	24000
Sighișoara	12622	12285	24747	15395	6500
Brașov	70262	113117	13600	28215	30000
Mediaș	9655	6601	8932	35408	6200
Bistrița	13003	14408	8503	5628	6600
Sebeșul săsesc	6818	8974	12604	28665	5000
Orăștie	7766	6633	17321	8503	3500

PROBLEME ECONOMICE

Pune Italia condiții economice?

Ratificarea recentă dela 8 Martie de către Italia a tratatului de pace dela Paris dintre marile puteri și România dela 12 Octombrie 1920 a trezit un foarte viu ecou în sufletele tuturor românilor. Moralul nostru a fost considerabil înălțat. Ni s'a luat o piatră grea de pe inimă. Siguranța frontierei de răsărit a patriei noastre ne-a redat acea liniște prețioasă fără de care o operă pozitivă și de eforturi îndelungate nu se poate înfăptui.

Dupăcum era de așteptat, ratificarea a produs impresie în lumea întreagă, pentru că tocmai din cauza amănării italiene de a recunoaște Basarabia, cercurile politice mondiale se obișnuiseră a considera chestia Basarabiei ca o perpetuă chestie în litigiu, ce n'ar putea fi rezolvită fără un compromis între România și Rusia, din care noi am ieși parțial dăunați.

Ratificările acordate anterior, de Anglia la 14 Mai 1922 și de Franța la 12 Martie 1924, valoroase și considerate cum trebuia de către România, n'au avut totuși greutatea celei date de Italia prin faptul că votul Italiei era hotărâtor pentru consfințirea definitivă a dreptului nostru asupra Basarabiei. Intrarea în vigoare a tratatului semnat acum șapte ani atârna de votul Italiei.

De ce a ezitat atâta Italia? Cu greu s'ar putea spune precis. Citim articolele marilor cotidiene apusene și nu ne putem suficient dumiri. Au fost în joc exclusiv interesele materiale ale Italiei? Doria Italia să se afirme mai categoric în balanța politicii internaționale? Motivele întârzierii ratificării nu se lasă ușor descoperite.

Este mai presus de orice îndoială, că o țară este constrânsă a-și asigura maximum posibilităților de dezvoltare. Condușta politicii externe stă în legătură intimă cu necesitățile interne. În cazul special al Italiei se știe că ea are o populație cu un coeficient anual foarte ridicat de prolificitate, cum rar se poate constata într'altă țară din lume. Deci o presiune demografică împinge Italia să-și creeze piețe de plasare pentru proletariatul său numeros. Italia este apoi o țară industrializată: va căuta de bușeuri pentru mărfurile sale.

Italia lui Mussolini a prestat munci de încordare supraomenească pentru intensificarea producției naționale, dar oricât de sporită i-ar fi capacitatea de înmulțire a acelor prodotti nazionale totuși ea este avizată la o expansiune exterioară. Ca un miraj al posibilităților infinite i s'a înfățișat Rusia pe care a cultivat-o, a recunoscut-o acceptând schimbul oficiilor diplomatice, și în care s'a grăbit a-și investi riscând miliarde de lire — cum afirmă Journal de Genève dela 10 Martie.

Sunt necesități vitale cari dictează o aumne politică. Inșelată în mirajul rusesc care a costat-o foarte scump, Italia caută apropierea și față de alții, între

cari e și România. Nu este, evident, la mijloc un sentimentalism platonice ci convingerea că această apropiere servește efectiv cauza italiană. O politică de realism îndrumă Italia să-și încopcie de țara noastră o parte din destinele sale.

Și în nume de rău nu i-o putem lua. Pe deasupra, România are multe de învățat dela Italia în însușirea unui progres avansat, printr'o industrializare accelerată.

Regimul Mussolini, dacă este respingător prin poza dictatorială, are o superioritate strălucitoare: se distinge printr'un simț economic-practic și printr'un idealism înălțător. Nici n'ar fi posibil ca guvernanta să fascineze masse, fără a nu se înfățișa în toată sinceritatea ca desbrăcați de orice interes personal. Italia dinaintea lui Mussolini era roasă de corupție până în măduva oaselor. Cea de astăzi a izgonit toate lipitorile și a redat organismului național seva vânjoasă de altă dată. Mussolini a introdus școala muncii serioase.

Italia a inițiat o serie de tratative cu România în vederea unor acorduri economice. A fost frumos din partea sa, că nu a așteptat rezultatele conferințelor de această natură, ci a realizat ratificarea fără condiții. Ea e cu atât mai sigură de succes, cu cât ne acordă în prealabil încrederea sa.

Dar ratificarea convenției asupra Ba-

sarabiei întră într'un plan mare de o mai accentuată politică internațională. Prager Presse susține că este exagerată părerea unor cercuri europene cari comentează ratificarea drept un front declarat englez-italic contra sovietelor, și ne asigură că Italia și-a exprimat dorința, concomitent cu ratificarea, ca raporturile ruso-italice să nu fie întru nimic clătinate. Nu știm cât trebuie să luăm drept bani buni din actuala stabilitate afirmativă a relațiilor italo-rusești. O concluzie însă se impune cu certitudine și anume că Italia este pe calea unor realizări europene, cari să promoveze prosperitatea sa economică. Se văd liniile mari ale expansiunii italiene și întrucât noi numai de câștigat avem de pe urma lor, nu le putem privi decât cu simpatie.

Dacă România n'a cucerit mai dinainte simpatia Italiei este și din cauza lipsei de supleță în a-și lichida aranjamentele pe piața italiană, cum a fost de pildă convertirea bonurilor noastre de tezaur.

În sfârșit, diferendele s'au aplanat și privirile noastre se îndreaptă statornic recunoscătoare către Roma pentru cuvântul său hotărâtor în așezarea frontierei noastre răsăritene.

Cuvântul Italiei cântărește cu atât mai mult, cu cât prestigiul său internațional a crescut considerabil în ultima vreme.

Dacă drumul către inima Italiei nu duce decât prin convenții economice, să nu-l ocolim, ci să avem curajul a le încheia cu suficientă grijă pentru a asigura câștig pentru țară.

Ion Clopoșel

Corespondență din București

Tradiția vie: Reabilitarea memoriei Regelui Carol I eroul dela Plevna

Când am anunțat seria de conferințe pentru aniversarea războiului de independență din anii 1877—78 arătam, că centrul interesului față de aceste conferințe îl formează cele două conferințe anunțate ale dlui Ionel I. C. Brătianu. Într'adevăr, la prima conferință Ateneul a fost luat, în adevăratul sens al cuvântului, cu asalt de către mulțimea care venise să asiste la conferințe. Încăpătorea sală a Ateneului a fost arhiplină și multă lume a trebuit să se întoarcă înapoi dela intrarea barată de un puternic cordon de jandarmi, cari erau aduși pentru menținerea ordinii.

Interesul acesta se explică și prin faptul, că dl Brătianu vorbea acum pentru întâia oară în public în chestiuni de ordin cultural. D. Brătianu își ține conferințele liber, având lângă sine un stenograf pentru fixarea lor. Omul despre care se spune că tace ca un sfinx știe totuși să vorbească și vorbește foarte bine fără a fi un orator în concepția obișnuită a acestui cuvânt.

Faptul că vorbește liber, fără a-și fi fixat pe hârtie conținutul conferinței, a adus cu sine o lărgire a subiectului original al conferințelor, ceea ce a avut ca ur-

mare intercalarea unei a treia conferințe, care s'a ținut Marți, în ziua de 1 Martie, tot la Ateneu și tot în aceleași condițiuni de interes din partea publicului.

În conferința aceasta d. Brătianu a făcut, în cadrul expunerilor istorice și unele declarațiuni, cari merită și trebuie să fie reținute. A spus, între altele, că față de istoricii savaști, cari au autoritatea și mijloacele științifice pentru scrierea istoriei războiului nostru din 1877/78, dânsul are tradiția vie, care nu se poate scoate nici din cărți și nici din documente, și care totuși cunoaște multe lucruri de deosebită importanță. Pornind dela această tradiție vie d. Brătianu a făcut o caracterizare succintă a defunctului rege Carol I, arătând că era liberal prin tradiția familială, dar în același timp și conservator prin educația sa militară ca fost ofițer prusiac deprins cu ordinea și cu disciplina. Dar mai era conservator și prin faptul, că era rege și ca atare trebuia să păstreze firul continuității în viața de stat. Cu toate acestea, spune conferențiarul, regele Carol I a fost totdeauna foarte liberal, când interesele țării și ale neamului reclamau reforme ori cât de liberale.

În legătură cu aceste declarații d. Brătianu a găsit momentul potrivit de-a realimenta memoria defunctului rege, asupra căruia se acreditase părerea că n'ar fi sprijinit aspirațiile naționale în preajma recentului război mondial.

„Regele Carol este acuzat, a spus d. Brătianu, și prin această acuzare indirect sunt și eu acuzat, că prima înțelegere ce am făcut-o cu Rusia și prin care se prevedea menținerea unei neutralități binevoitoare din partea noastră în schimbul recunoașterii drepturilor noastre asupra Transilvaniei și Bucovinei, ar fi fost făcută fără consimțământul și aprobarea regelui Carol. Lucrul acesta nu corespunde adevărului, fiindcă regele Carol și-a dat consimțământul la acest mare și important act, pe care eu ca prim-ministru nici nu l-aș fi putut face fără această prea înaltă încuviințare. Dealtfel, a accentuat conferențiarul, sunt convins că atunci când momentul ar fi venit, regele Carol n'ar fi fost omul care să se opună celor mai înalte aspirațiuni naționale, a căror împlinire ducea la întregirea neamului românesc“.

Declarațiunile acestea au fost primite cu o vie satisfacție de publicul select din sală, care simțea că în momentul acela se făcea o mare și sfântă dreptate înțeleptului rege Carol I, eroul dela Plevna, fără de care Dumnezeu știe dacă am fi avut azi România-Mare. Pe o simplă hănuială memoria primului Rege român a fost întinecată după războiul și numele Lui a fost dat uitării ca și când n'ar fi trăit niciodată pe plaiurile noastre. În sfârșit d. Brătianu, sfetnicul său intim din cele mai grele momente sufletești, l-a făcut dreptate.

Tradiția vie, din ale cărei tainice inspirațiuni a vorbit cu acest prilej d. Ionel Brătianu, ar trebui să fie mai des consultată. Îndeosebi de bărbății din fruntea treburilor obștești. Poate s'ar vedea atunci, că afară de „eroii zilei de azi“, neamul românesc și-a avut și eroii „zilei de ieri“.

Ion Băllă

A apărut în editura revistei noastre :

Activitatea lui Slavici la „Tribuna“ din Sibiu. — un capitol din istoria culturală a Ardealului — de OLIMPIU BOITOS

Volum de 80 pag. format 8° Preț 60 lei

18360—926 cons. Primăria Mun. Cluj.
Se publică concurs pentru continuarea pavajării cu bolovani de râu a străzii prof. Marinescu.

Ofertele timbrate legal și sigilate se vor înainta la 2 Maiu 1927 a. c. orele 17 în sala de ședință a primăriei.

Condițiunile speciale, devizul precum și toate deslușirile necesare se pot primi la scrv. tehnic al orașului str. Brătianu No. 25 I. în orele de birou.

Concursul se va ține în senzul art. 72—83 al legii contab. publ. care este afișat în sala licitației.

Cluj, la 14 Martie 1927.

Secret. gen.: Moga (ss).

Președinte: V. Osvadă (ss).

Discuții și recenzii

La vie des termites, de Maurice Maeterlinck, ed. Eugene Fasquelle, Paris 1927, un vol. 12 fr.

În biblioteca Charpentier editată de d. E. Fasquelle au apărut de curând o serie de volume ce stărnesc multă valvă. *Viata termitelor* este o capodoperă a lui Maurice Maeterlinck, care știe să uniască arta de săvârșită cu ultimele date ale științei. Celebrul Maeterlinck se înfățișează ca un entomologist de rasă. Atribuie albinelor, furnicilor și termitelor un instinct superior care se confundă cu inteligența. Termitetele trăiesc în subsolurile umede ale regiunilor tropicale, au pierdut aripile și simțul văzului, însă grație polimorfismului și vieții colective încheiate sunt capabile de a clădi edificii înalte până la șase metri de o durabilitate mai rezistentă decât a cimentului. *Viata lor socială* urmează un plan al destinului nepătruns, posedă mijloacele de menținere a unui anumit grad de temperatură și de apărare contra incursiunilor exterioare. Autorul povestind viața lor pune problema eternă a misterelor generației și creației, nedeslegate încă de om. Studiul — roman al lui Maeterlinck e plin de savoare și contemplație filosofică.

Interview-ul colaboratorului nostru d. Adrian Corbul cu marele maestru, publicat în Nrul trecut ne descopere foarte clar substratul filosofic al cărții.

Revista *Banatul* din Lugoj aduce un apel al dlui dr. Gh. Dobrin fost întâiul prefect al stăpânirii românești în Caraș-Severin, pentru strângerea documentelor și amintirilor din faza revoluționară (1 Nov. 1918—1 Nov. 1919), căci ar fi „o întrelăsare nescuzabilă și o pierdere imensă să asistăm ne-

păsători cum se destramă și se dau uitării atâtea momente și epizoade mișcătoare“, cari „după 50—100 ani ar putea fi o comoară națională“.

Inițiativa este bine gândită și îmbrățișată cu căldură de cărturarii lugojeni. După cum avem însemnările atât de prețioase ale părintelui episcop Ciorogariu pentru Bihor, tot astfel se resimte nevoia de a aduna un asemenea material monografic pentru celelalte regiuni. Și o asemenea activitate utilă nu se poate îndeplini decât pe lângă sufragiile fostelor consilii și gărzi naționale județene, informațiile să fie verificate, părerile confruntate, pentru a se preciza în mod cât mai complet realitatea stărilor revoluționare.

Ostenelile și stăruințele obstinate ale unei foi oarecare de a lumina cu amănunte epoca specifică revoluționară a Clujului și regiunii județene, sunt zadarnice și lovite de nulitate dintru început, pentru că strângerea materialului necesită o anchetare a tuturor frunțășilor locali, o confruntare de opinii și o acordare perfectă a vederilor prin recunoașterea în comun a realităților acelei vremi. E nevoie de o muncă anevoioasă de multe luni, de o metodă meticuloasă de lucru, așa cum au întrevăzut-o cu bun simț lugojenii. O asemenea materie întrece chiar dimensiunile cărții mele care nu are pretenția că a epuizat toată informația, de pretutindeni; numai o mentalitate de ciclop ar putea pretinde așa ceva. Cartea mea este un studiu politic cu o arhitectură precisă și subiect limitat; nu am căderea să discut valoarea ei, nici să fac proces Astei de ce a premiat-o...

Ion Clopoșel

BIOPOLITICA

Gripa -- Influenza

Aceasta boală ciudată, care după războiul mondial a bătut cu furie în toate părțile, secerând sute de mii de vieți, s'a ivit astăzi iarăș.

Deja de câteva luni aduc zierele știri spăimântătoare despre isprăvile ei jalnice din China, din America și din multe țări ale Europei.

În timpul din urmă boala a ajuns și la noi. La început cazurile de îmbolnăvire erau puține și ușoare, însă în ultimele săptămâni s'a răslefit foarte mult și formele boalei au devenit mult mai grave, cu complicații și multe cazuri mortale chiar, ceea ce înseamnă, că baceiul a devenit mai virulent. Sunt regiuni la țară cu sate întregi contaminate. În multe orașe serviciile sanitare au fost nevoite să ia măsuri severe. S'au închis școlile, s'au interzis petrecerile, s'au suspendat reprezentațiile de cinematograf și teatre pentru a preveni răspândirea boalei.

Aceste măsuri s'au luat mai ales acolo, unde boala a luat proporții amenințătoare atât prin numărul mare al bolnavilor, cât și prin desastrele produse. Cunosc comune unde înmormântările sunt la ordinea zilei. O comună cu 700 familii, a

avut deja 35 morți în 2 luni. Această comună a avut în anul trecut, (întreg) 21 morți. O situație identică s'ar putea constata și la alte comune.

Ca toate maladiile infecțio-contagioase și gripa este produsă de un bacei care se găsește în gura și nasul bolnavului. Dacă baceiul ajunge în corpul unui om sănătos se sporește foarte rapid și îmbolnăvește corpul.

Îmbolnăvirea aceasta în manifestarea ei are trei stadii (etape) și o mulțime de forme: stadiu premergător, stadiu de clarat sau desvoltat și stadiu de convalescență sau de vindecare. În stadiul prim, bolnavul este indispus, simte durere de cap, dureri în oasele membrelor, în spate și osul sacru. Apetitul este scăzut. Bolnavul pierde și voința de muncă, este abătut și are ușoară senzație de frig. Acest stadiu nu ține însă mult și peste câțva timp, o zi două, temperatura se urcă, deseori ajunge la 40 c. Bolnavul intră în stadiul al doilea. Durerile amintite se accentuează, devin mai mari. În acest stadiu putem apoi distinge diferite forme. Va predomină afețiunea organelor mai slăbite, pentru că baceiul aici găsește o

rezistență mai mică (locus minoris resistentiae). Un om, care — de exemplu — a suferit cândva de plămâni, boala se va manifesta mai pronunțat aici. O boală pulmonară vindecată chiar poate fi reactivată în urma infecției gripale. Astfel este: formă catarală, cu guturai, temperatură, strănutări.

Forma pulmonară: când se produce îmbolnăvirea plămânilor, cu tuse chinuitoare, cu temperatură, cu dureri în orace, cu pneumonie, cu iritația și aprinderea peliței plămânilor (pleurezii seci, cu exudat, sau purulente). Aceste complicații pulmonare deseori sunt foarte grave și cauza morții este, aproape în toate cazurile, pneumonia gravă, ce izbucnește la ambele plămâni. *Forma nervoasă:* Cea mai frecventă formă în pandemia actuală: boala se localizează la sistemul nervos, prin dureri accentuate de nervi, neuralgii grave și rebele. Sunt bolnavi apoi cari n'au alte simptome, decât un sughiț rebel și dureros. S'au semnalat multe cazuri, unde a fost atacat sistemul nervos central, creurul. Acești bolnavi sunt confuzi, agitați, neliniștiți, inconsecvenți în vorbe și fapte, deseori pierd conștiința, au halucinații, aiurează și sunt considerate de nebuni. Această nebulie însă dispăre, după vindecarea boalei. *Forma gastro-intestinală* este caracterizată prin lipsă de apetit, greață, vărsături, diaree sau constipație. În alte forme găsim afecțiunea rinichilor, scurgerea urechilor, pierderea mirosului, a gustului etc.

Boala durează 4—6—10 zile. Durata însă n'are nici un caracter fix, ci ea depinde de gravitatea infecției, de virulența bacteriului, de rezistența corpului și de complicațiile produse în corp la diferitele organe. Apoi bolnavul pierde temperatura sau deodată, prin transpirație puternică, sau pe încetul. Durerile dispar, apetitul revine pe încetul și bolnavul, deși slăbit, intră în stadiul de convalescență, când are nevoie de repaos, hrană bună pentru a-și recăștiga forța de muncă, de care încă nu este capabil.

Cum să ne apărăm de boală?

După ce știm, că boala este produsă prin microb, deci este o boală molipsitoare, care se poate lua de la omul bolnav, să ne ferim în primul rând a intra în case unde sunt bolnavi. Este un obicei rău de a cerceta bolnavii contagioși. Această cercetare este inutilă și condamnată. Este inutilă pentru bolnav, care este jenat chiar și de prezența rudelor, apoi are nevoie de liniște și dăunătoare pentru vizitatori, cari aici se pot contamina, pot lua virusul (sămânța) boalei și-l introduc în familiile lor. Astfel se face răspândirea boalei.

Precepte igienice elementare ne pot ajuta atât în prevenirea acestei afecțiuni cât și a altor boale molipsitoare.

Omul cel mai sănătos încă poartă în gură, în gât, în nas, pe corp și pe mâni, o mulțime de bacterii, cari la un moment dat, prin o răceală a corpului, se pot spori și produc astfel îmbolnăviri diverse.

E bine, e rațional, e igienic deci să ne păstrăm curetenia corpului. Să spălăm gura, gâtul și nasul zilnic, chiar de mai multe ori, cu orice desinfectant obișnuit: hyperol, odol, alcool diluat cu apă, sare, care pătrunde în celula bacteriului și umflându-l îl distruge. Să nu uităm nici a ne spăla mâinile cu apă și săpun, înainte de mâncare. Aerisirea și întreținerea cu-

rețenției în locuință încă este o regulă elementară igienică. Declarată odată boala, contra căldurilor vom lupta prin băi, friecțiuni, comprese reci. Bolnavul va păstra patul și regim alimentar lactatohidric. În alte relații ale boalei vom urma sfaturile medicilor.

Dr. E. Nicoară

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

Necesitatea păstrării liceului real

În anteproiectul de reformă a școlii secundare pregătit de dl ministru I. Petrovici, se revine la o formă unică de școală secundară, cu învățământul obligator al limbilor clasice, greacă și latină. Sub o formă ceva mai atenuată se păstrează ideea din proiectul dlui dr. C. Anghelescu. E trist că se preconizează o formă de școală secundară, pe care experiența făcută și de alții și de noi a dovedit-o, că nu corespunde nevoilor vieții moderne și de aceea și la noi, ca și în alte țări acest tip de școală a dispărut sau e pe cale să dispară.

E trist, că opinia noastră publică și în deosebi cea școlară este așa de indiferentă și privește aproape fără interes impunerea unei forme anacronice de învățământ secundar, formă adoptată și de actuala autoritate școlară, mulțumită indiferenței publicului și atmosferei artificial întreținute de câțiva partizani ai studiilor greco-latine.

Forma de liceu arătată în proiectul amintit este, cu oarecare reducere, vechiul liceu clasic, pe care l-am avut dela 1864 până la 1898: o combinație de școală clasică și de școală reală.

Legiuitorul dela 1898 a renunțat la această formă de școală secundară din cauza rezultatelor puțin satisfăcătoare, pe care le-a dat, atât în ce privește învățământul limbilor clasice, cât și învățământul științelor fiziconaturale, al matematicilor și al limbilor moderne.

Vorbind despre rezultatele obținute cu un elev bun, absolvent al vechiului liceu (1864—1898), în privința cunoștințelor de limbă latină, C. Dimitrescu-Iași, raportul legii dela 1898, zicea în parlament, „ani de-a rândul am făcut parte din comisiunile de bacalaureat și am primit cu durere, cum tinerii nu erau în stare să traducă de cât cu foarte mari dificultăți câteva rânduri dintr'un text latin; lipsă și de cunoștințe lexicale și de îndemânarea, pe care o dă exercițiul. Am văzut elevi, cari au terminat liceul și cari căutau pe *et* și pe *qui* în dicționar după 7 ani de studii“.

Ce latinescă vor învăța viitorii elevi ai anteproiectului tip de liceu real-clasic, unic, în a cărei programă, și părții științifice, și părții literare va trebui să li se dea o dezvoltare cu mult mai mare decât în liceul dela 1864—1898? În vechiul liceu (1864—1898) istoria românilor se predă numai două ore pe săptămână în

clasa a IV-a; la fel geografia României. Limbii și literaturii române i se da aceeași atențiune ca și unei limbi străine, moderne. Această situație nu s'ar mai putea repeta fără mari primejdii pentru unificarea suflătoare și națională și politică a noului stat român.

Progresele imense realizate în științele pozitive în ultimele decenii ne impun și ele completarea programelor analitice, deci încărcarea programelor viitoare față cu programele dela 1864—1898. Va mai fi loc și pentru învățarea limbilor clasice?

Dacă voim ca în unele licee să se învețe și limbi clasice, se impune păstrarea variantelor atenuate ale cursului superior de liceu.

Reforma dela 1898, actualmente în vigoare, a creat trei tipuri de școală secundară de cultură generală: liceul real (fără limbi clasice), liceul clasic-modern cu învățământul limbii latine și liceul clasic cu învățământul limbii latine și al celei eline, cărora li s'a dat un mare număr de ore săptămânal decât în trecut.

Secția clasică înființată la 1898 a fost creată, „spre a avea și noi un învățământ clasic serios“.

Care este rezultatul experienței, de aproape 30 de ani, făcute cu reforma dela 1898? Care din cele trei tipuri de licee, toate școale de cultură generală, care fel de școală aprins? Liceul real, adică tocmai acea formă, a cărei înființare a fost mai mult combătută în parlament, cu prilejul discuțiilor și votării reformei, după cum a fost combătută și împiedicată în mersul ei progresiv și în țările din apus, de unde am imitat-o și unde avea să lupte cu puternica tradiție și cu autoritatea câștigată de liceul clasic.

Ultima statistică publicată de minister (1922—1923) ne arată, că din 100 de absolvenți ai liceului aproape 60 sunt absolvenți ai liceului real și abia 3 sunt absolvenți ai liceului clasic.

Din cele 17 licee clasice, câte erau la 1898 în vechiul Regat, n'a mai rămas în ființă de cât o singură secție la liceul Stu Sava din București; pe când licee reale avem 34, numai în vechiul regat, în loc de 3 câte erau la 1898! Majoritatea elevilor și în special a elevilor buni, au preferat liceul real, cu tot studiul greu al matematicilor, ce-l cuprinde programa acestei școale.

(Va urma).

G. A. Dima

Cronici culturale și artistice

„Graiul Românesc“

A apărut al doilea număr din revista „Graiul Românesc“, organ al societății cu același nume.

Ca și întâiul număr, numărul apărut acum este alcătuit și scris în același ritm național profund și reținut. „Graiul Românesc“ nu este o revistă de naționalism declamator și șovinist. Ea privește chestiunile cu obiectivitate, întemeiată pe o documentație serioasă și cu o siguranță care impune. Această revistă poate fi cetită și de străinii față de care avem revendicări naționale de făcut și chiar dacă cetind-o aceștia ar simți un cui în inimă, nu vor avea de cât să plece capul în fața dreptății noastre nediscutabile.

În numărul al doilea „Graiul Românesc“ aduce un articol interesant privitor la frontiera româno-polonă scris de dl I. Nistor și un altul tot atât de interesant scris de dl Simion C. Măndrescu, intitulat: *Școli și biserici românești în Albania*.

Din articolul dlui Nistor aflăm că România vrea să obțină prin bună învoială de la Polonia satele românești Babin, Luca, Prelpece, Zviniace și Crisceatec. Aceste comune au făcut parte din Bucovina și supt împărăția austriacă și au fost trecute Poloniei de către conferința de pace de la Paris, pentru interese de comunicație. Dar „comuna Babin — cu cătunul Stefănești — este o veche posesiune a Cantacuzinilor, trecută mai apoi în stăpânirea răzeșilor Ursaki, Rugină, Draghinici, Gafencu, Mitescu și Semaea“. Comuna Prelpece cu cătunul Luca „deasemenea o proprietate răzeșească a familiilor Matias, Neculcea, Verleanu, Manoli, Conanău, Miculi și Tabora“. Comuna Zviniace a aparținut pe vremuri „răzeșilor *Cocoran, Rugină, Gafencu, Nacu și Valcinschi“. Iar Crisceatecul „fusese pe vremuri proprietatea lui Toader Preda Hagiul, citorul unei biserici ridicată deasupra unui izvor făcător de minuni și tămăduitor de bolnavi cuprinși de duhuri, vestit lăcaș de pelerinaj pentru toată populația din tot nordul Bucovinei“.

În total aceste comune românești cuprind 1253 case cu 5320 suflete. Populația este de religie greco-orientală, iar satele din imediata apropiere de Polonia sunt greco-catolice și catolice. Trecute Poloniei și-ar pierde curând și limba și naționalitatea și credința. „Graiul Românesc“ aduce în notă vestea îmbucurătoare că „din cercurile comisiei de delimitare care funcționează în Cernăuți transpiră că guvernul polonez ar fi dispus să soluționeze chestiunea frontierii în sensul dorit de noi“.

Articolul dlui Simion C. Măndrescu fost Ministru al țării în Albania ne arată fără înecunjur trista situație a școlii și

bisericii în Albania. Legația noastră din Albania s'a desființat tocmai atunci când Italianii au pus picior solid la Durazzo. Este o neînțelegere a intereselor noastre naționale. D. Măndrescu nu va fi fiind un diplomat care să cunoască bine amănuntele protocolului, dar e un om de faptă și foarte bine intenționat. Naționalismul său cald și răscolitor era necesar în Albania unde atâtea mii de suflete românești trebuie chemate la viață națională.

Din acest articol aflăm că guvernul albanez, care totdeauna a negat existența națiunii române în Albania, a terminat, grație acțiunii dlui Măndrescu, prin a o recunoaște. Încă de acum un an ministrul de instrucție publică albanez a dat o circulară prin care se aduce la cunoștință învățătorilor de limba română care „voesc să servească de institutori în școlile din comunele în care poporul român formează masse complete“ de a se prezenta la Minister pentru a fi numiți.

În afară de aceste articole „Graiul Românesc“ aduce prețioase însemnări redactate de dl Emanoil Bucuța.

Acolo se publică o interesantă chemare către românii din Serbia redactată și răspândită de intelectuali români de pe Valea Timocului, pătrunsă de ideile wilsoniene. Această Chemare făcută fără știrea și deci fără amestecul guvernului român, are marea însemnătate că pentru întâia dată auzim cererea acestor români lipsiți de școli, de biserică, de lege românească de a se uni cu toți frații lor într-o Românie mare.

Nefericiții românași, strănși din ce în ce mai puternic în chingile societăților sârbești de desnaționalizare, pretind libertatea lor națională în temelul principiului autodeterminării. Ei nu se gândesc că acest principiu a fost aplicat numai învingătorilor.

Dacă nu putem spune că sunt sortiți pentru vece să rămâie în robie — nimeni nu poate prevedea mersul lucrurilor — putem să-i asigurăm că mulți ani au de trăit sub guvern sârbesc. În aceste împrejurări au datoria să-și păstreze naționalitatea și limba. Putem noi să le făgăduim că-i vom ajuta să întindă cultura românească pe plaiurile lor? Am avea datoria.

Cartea lui Albert Mousset: *Le Royaume Serbe, Croate, Slovene* aduce date și despre Românii din Serbia. Cartea recunoaște după date oficiale 152.000 de Români. Sunt însă mult mai mulți; cel puțin 250.000 de români. Numai în Valea Timocului sunt vreo 250 sate românești. Dar și așa Mousset recunoaște că în 31 școli primare se învață românește, când în 273 se învață ungurește, în 182 nemțește, în 35 slovacă. Iar dacă toate naționalitățile au licee în limba maternă, Românii n-au nici unul. Sârbia nu știe să-și ție cuvântul dat în tratatele de pace cu pri-

vire la respectarea culturii minorităților. Populația românească este nedrept tratată și șicanată în dezvoltarea ei culturală.

Românii au trecut fără sfială Dunărea. Au trecut-o în Serbia pe Valea Timocului, au trecut-o în Bulgaria la Vidin, au trecut-o în Dobrogea veche și nouă în nenumărate puncte. Românii „cuceritori“ par a fi în toate aceste locuri români ardeleni și bănățeni. În special în Dobrogea nouă drumul de la Turtucaia la Balic este sămănat de sate cari poartă de o sută și mai bine de ani frumoase nume românești date de mocanii ardeleni, coborâți spre ținuturile calde ale mării negre, cu vitele lor neobosite. Găsim nume ca *Satu cu morile, Puțu din Deal, Săliștea, Satu din Spuberătura, Valea Scroafei Satu cu țeghie galbenă, Satu popii, Cele trei sate împreună, Satu lui Ghibuleț*.

Dobrogea e românească și așa.

„Să ne gândim la Secui!“ Acolo avem datorii naționale de împlinit. Nu e vorba de romanizarea streinilor, de romanizări, cu sila și cu nedreptatea. E vorba de recăștigarea unor populații românești desnaționalizate de maghiari și înecate în masa secuilor.

Di Sabiu Opreanu în ale sale *contribuțiuni la Toponimia din ținutul Securilor* aduce vre-o 2000 de nume curat românești în țara Securilor, care s-au păstrat cu tot viforul care a trecut peste populația românească din munții răsăriteni ai Ardealului. Oamenii și-au lepădat și limba și legea, uneori și traiul și portul — bisericuțe românești și astăzi se macină în ruină în satele secuilor — oamenii și-au lepădat, mai bine și-au pierdut ființa etnică, fiindcă ființe slabe și pieritoare au fost nevoite să se aplece sub vreme, dar munții și văile neclintite și eterne în ființa lor și-au păstrat porcelele și înfățișerile vechi în ciuda tuturor voințelor, fiindcă pentru acei ce au venit și au înghițit pe băstinași, acei ce au rămas stăpâni pe plauri au primit numirile, cu bucurie că nu mai au nevoie să facă noi botezuri, dar fără să lege vre un sens sau vre un înțeles de numele vechi primite. Și așa s-au păstrat în mijlocul masselor secuști nume ca *Stâna lui Grigoraș, Vârful Păltinișului, Paltinul borșos, Prisăca, Albinița, Piatra Obcina, Pârăul Pângorași, Dealul Fănațelor, Curmătura, Stogu Cicoarea*. Și-i țara Securilor și-i țara unde maghiarii desnaționalizează români și astăzi, unde nouă nu ni se îngăduie să chemăm la conștiință națională nici pe acei care o vor și o cer, care se simt și-și zic români, deși sunt... săcui.

Numărul acesta al „Graiului Românesc“ se termină prin trei recenzii vicioase și totuș grele de gând.

Rezumat din articole și însemnări în

limbile franceză, italiană, germană și engleză, publicate la sfârșitul revistei, dau puțință străinilor să cunoască preocupările noastre naționale.

Chiar dacă ni s'ar bănuși că încheiem prozaic rânduri de laudă, care ar voi să fie o cinstire ideală a unei munci frumoase puse în slujba neamului nostru, totuși nu ne putem opri de a nu îndemna publicul ardelean să aboneze revista „Graiul Românesc” și să sprijine astfel ce fapte eforturi ce găsească siguranță laudă și în sufletul său.

Un abonament ridicol de mic — 50 lei pe an — pentru o revistă format mare ce apare lunar în 32 pagini, care poate fi plătit de oricine, — chiar și de acei cari sunt contra cărții ajunsă astăzi prea scumpă, — ajută o societate naționalistă, ce aduce suflet destul, pentru a putea pretinde sprijinul material al tuturor aceluia cari își înțeleg datorile de neam.

Abonamentul se trimite prin mandat poștal Administrației revistei, Strada Gortului 8, București.

Gh. Neculcea

EXPOZIȚII

Dralex

Cânt vesel de gramofon te invită într-o încăpere îngustă ca un coridor. Ușa e larg deschisă din pricina soarelui acestuia precoce de primăvară târzie. Pătrunzi într'un interior cu atmosferă familiară. Atâtea figuri cunoscute, prinse din mers preocupat pe stradă, sau hieratic fixate în atitudine profesională, îți ademenesc privirea dintr'odată. Te uiți roată, lăsându-ți desfătarea liberă de orice îngrădire „rațională”. Parcă ai vrea să cuprinzi cu o singură privire toate cele patru „puncte cardinale” ale înguste încăperi. Apoi te astâmperi și măsoară pe ndelete întinderea celor patru pereți ca să găsești taina fiecărei figuri suspendate imaterial fiecare într'o atmosferă proprie, fiecare într'o lume aparte.

Surprinde varietatea mijloacelor de expresie ale acestui pictor caricaturist, ce se ascunde în dosul unui nume enigmatic ca un acrostih. Desemnul e mijlocul principal, firește. Linia subțire conturează jocuri de fantazie „pe marginea realității”. Caricatura este cel mai curat joc de fantazie. Dar uneori desenul este ajutat de culoare, pentru potențarea expresiei. Culoarea nu e întrebuințată din obișnuință, sau din îndatorire profesională, ci ea are o funcție bine hotărâtă, am zice necesară. Cea mai doveditoare pildă pentru aceasta este portretul dlui Zaharie Bărsan, dela întâia expoziție a lui Dralex, — căci aceasta este a doua. Un chip rotund ca a unui copil, față fragedă și îmbujorată (întâia culoare) ca de fecioară, privire melancolică rătăcind în vag, toate cuprinse într'un medalion, iar acesta proiectat luminos pe un fond de albastru moale și străvezii (principala culoare) ca gândurile și stările sufletești ale tuturor „visătorilor”. Deci portretul „visătorului. Intrebuințând astfel de mijloace de expresie și ordonând materia logic, Dralex atinge adesea hotarele portretului.

Varietatea mijloacelor de expresie este însă mai mare. Dralex nu cunoaște un singur „stil” de pictură. Unele figuri pretind planuri regulate, firești în esența lor, a-

vând nota de exagerare inerentă genului caricatural. Dar altele apar mai plastic și mai expresiv, cu particularul lor, din supra-punerea unor planuri geometrice, măiestrit îmbinate pentru a sugera imaginea unei realități organice. Apoi iarăși, uneori însăși figura, prin trăsăturile ei, sau silueta pură, redau caracteristica persoanei, iar alteori figura apare însoțită de un atribut de meserie, care potențează efectul desemnului principal, acel al figurii.

Dralex a fost sfătuit să-și unifice mijloacele de expresie într'un „stil” personal. Nu-i dăm și noi acest sfat, de teamă să nu-și anihileze unele dintre aceste mijloace printr'o unificare forțată. Doar mai mult spirit critic i-am recomanda, pentru a triere mai severă a operelor săvârșite. Căci nu orice încercare trebuie să fie izbutită.

CONFERINȚE

G. Bogdan-Duică : Biopolitica în trecutul Ardealului

Definind biopolitica: „arta instituțiilor cari își propun să creeze, nu un individ, ci un individ ideal, nu un popor, ci un popor ideal”, d. Bogdan-Duică afirmă că poporul nostru are calitățile necesare — fizice și intelectuale — pentru această dezvoltare spre idealitate. Dovada se poate culege observând pătura fundamentală a poporului nostru, țărâtimea. Cazuri de longevitate, ca o dovadă despre bogăția fizică a poporului nostru și distincția sufletească a țărânului needucat, sunt semnalate de străinii cari ajung să ne cunoască, din veacuri trecute. Dar până în trecutul apropiat noi am crecut numai din puterea rasei, fiindcă ne-a lipsit cultura și astfel n'am știut învăța mai de mult arta de a crește popoare ideale.

Clasele „culte”, cari s'au ridicat din poporul nostru în cursul veacurilor: neaștii, preoții și mai târziu burocrății, n'au știut sau n'au putut face acest serviciu în măsură îndestulătoare, poporului nostru.

Nemeșii: o parte s'au topit în apa răpitoare a nemeșilor de altă naționalitate, altă parte nu erau vrednici de titluri de noblete și cei mai mulți erau lipsiți până și de dorul după o cultură superioară. În Maramureș se numărau odată, în veacul trecut, 25.000 de nobili români. Ce au făcut aceștia pentru prosperitatea neamului lor, când astăzi numai 30% din populația Maramureșului este românească și aceasta duce viața cea mai mizerabilă.

De pe la 1850 începând găsim fii ai neamului nostru în categoria burocrăților. Și aceștia însă mai adesea erau lipsiți de orice distincție. Figuri obscure, întrebuințate mecanic de administrație, ei nu puteau purta grija „capitalului nostru biologic”.

Iar preoții, cei mai îndatorați, cu foarte rare excepții, erau lipsiți de cultură modernă, streini de progresul intelectual al omenirii și astfel incapabili de a potența capabilitatea noastră firească de prosperitate. Ei împiedecă și organizația socială dela o astfel de muncă ideală, dar greșala mare era a școlilor din care ieșiau, care nu le dădeau cunoștințele realiste-naturaliste, pentru a-i lumina asupra evoluției umane și asupra mijloacelor născocite de cultura modernă pentru promovarea acestei evoluții.

Conferențiarul sfârșește printr'un apel către tineretul de astăzi al Ardealului, îndemnându-l să-și formeze o mentalitate nouă, modernă, plămădită la căldura științei, pentru a putea provoca o revoluție culturală.

V. I. Bărbat : Ceva despre femei

O notă specială a frământărilor sociale moderne o formează mișcarea feminista. În apus, în deosebi în America, emanciparea femeii este una dintre problemele des acatuate și astăzi trebuie să constatăm că unele mișcări au ajuns până la noi. Problema se înțelege a dat naștere la o mulțime de discuții pro și contra, cu argumente din întreg domeniul biologic și social. Partizanii feminismului vor să arate că plecând dela datele științelor naturale se poate constata că la început în scara animală femeia avea rolul predominant, bărbătușul era ceva secundar. Dacă în decursul evoluției bărbătușul a acaparat forța, aceasta s'a întâmplat în mod arbitrar și nu din cauza că așa ar fi cerut-o necesitatea naturală.

Potrivnicii mișcării feministe privesc problema din alt punct de vedere. Ei spun că întreg sistemul culturii noastre se bazează pe forța bărbatului, așa încât intrarea femeii în complexul vieții sociale ar însemna clătinarea a însuși fundamentului culturii noastre.

Conferențiarul arată că și o părere, și cealaltă este exagerată. Tendința de emancipare a femeii trebuie privită ca un fapt, care există și de care nu poți face abstracție dacă vrei să studiezi evenimentele sociale ca realități. Iar dacă vom căuta cari sunt cauzele acestei realități, vom constata următorul lucru: Inzadar se spune că locul femeii este în casă. Ea de fapt este gonită din casă de forța împrejurărilor. Mai de mult femeia pregătea în casă tot ce trebuia pentru întreținerea familiei, începând dela haine până la cele mai neînsemnate lucruri. Astăzi însă în țările industriale toate aceste lucruri se pregătesc mai ieftin și mai bine în fabrici. Prin aceasta femeia și-a pierdut ocupația. De unde mai de mult ea era un factor important în casă, astăzi a devenit un fel de păpușă, uneori chiar dispensabilă. În felul acesta ea a fost nevoită să intre în fel și fel de slujbe, pentru că să-și câștige existența. Femeia prin urmare nu iese din casă de bună voie, ci forțată de mersul civilizației, care este opera bărbaților. Nu trebuie să discutăm dacă e bine sau rău ca femeia să intre în viața publică; realitatea trebuie s'o primim așa cum este. Dimpotrivă trebuie să vedem cum am putea asigura pentru femeie locul cel mai potrivit în societate, ca să devină un factor productiv și folositor. Cultura de până acum este opera bărbaților, este cultura forței, care nu totdeauna are calitățile cele mai bune. Ei bine, femeia devenind și ea un factor cultural, prin calitățile ei emotive va ști să ciseleze ceva din asprimea culturii bărbaților, dându-i un aspect oarecum de bunătate și de blândețe. Revendicarea drepturilor deci pentru femei înseamnă în primul rând o mulțime de datorii nouă și grele pentru femeie. Ea trebuie să devină o nouă forță culturală a omenirii.

I. Iacobovici : Administrația și capitalul biologic național

Administrația reprezintă organizația vieții sociale, este păzitoarea planului unei vieți ordonate. Propriu zis administrația întreține Statul, ca organism social. Ca atare ea are și o funcție constructivă, nu numai una conservatoare.

În toate timpurile edilitatea — o ramură a administrației — a ținut seamă de cerințele vitale ale populației. Nu însă în aceeași măsură. Ceeace-l interesează pe conferențiar este tocmai problema salubrității pu-

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Ne prăbușim

E strigătul disperat care desvăluie o situație tristă, pe care politicienii zăvorăși în egoismul hârhar al intereselor personale n-o văd, nu vor s'o vadă. Din parlamentul legiuirilor ireale, al certurilor și al afacerilor, nu se poate vedea durerea și suferința unui popor. Nu se poate vedea, pentru că e prea departe și prea prăpăstioasă e diferența dintre viața aceluia și a poporului care suferă. Și apoi care din „domni“ a pornit să prăbească dealungul Ardealului ca să cunoască durerea poporului? Poporul e o vită, iar vita trebuie să trăiască în jug, vor fi gândind acei cari huzuresc și se ceartă pe chestii de principii, în timp ce sărăcia economică — provenită din nestabilizarea valutară — prăbușește industria și comerțul. Porțile fabricilor se închid, iar robii pornesc la cerșit. Sărăcia înghite și demoralizează tot ce se poate numi demnitate și cinste omenească. Clasa funcționarilor e bătută cu furie de această epidemie încât, legile nu-și mai au nici un rol în unele regiuni.

În orice domeniu de activitate socială se face mai multă politică decât operă faptică. În fața interesului de partid se prăbușește orice interes obștesc. Goana după partizan și lupta pentru căpătura lor, preocupă toate gândurile celor ce se numesc conducătorii țării, și cari au cu totul altă datorie. Și poporul suferă și tace. El simte cum i-se încrustează în carne greutatea vieții sale fără rost, pe când alții îi vând și-i scotesc pielea. Un ochi răscolitor și un suflet cinstit, înmărmurește în fața realității. Primăriile și județele n-au bugete, și gospodăria se ruinează. Școlile sunt insuficiente, iar învățătorii majoritatea sunt suplinitori cu 3 clase de liceu. Spitalele când sunt trecute la județ, când sunt luate de stat, și întotdeauna lipsite de mijloace materiale. În unele locuri nu se pot face intervenții chirurgicale că lipsește vata și bandajul, de medicamente nici vorbă. Sărăcul și vinde ultima sdrceanță din casă să plătească doctorul, sau moare ca un câine la poarta spitalului. În Banat mor vitele de galbează sub privirile desnădăjduite ale țărănilor fără nici un ajutor, căci serurile sunt „naționalizate“ și fără efect, iar din străinătate nu e voie să se aducă.

Dar Ardealul mai are și doi bolnavi ai lui: Maramureșul și Munții Apuseni, pe care guvernul dela Unire și până azi i-a vârit sub

pat să nu le audă geamătul. Dar până când, nu știu!

Și durerile poporului sunt nenumărate...

În vârtejul nebunicii colective oamenii nu mai văd realitățile. Le știu, le presimt că sunt crude și de aceea nu vor să le vadă. Ca struțul care și-a băgat capul în nisip și-și așteaptă moartea, conducătorii sunt orbi în fața „adevărului“ ce ne târăște fatal spre prăpastie.

Horia Trandafir.

„Nu scapă nici în gaură de șoarece“. — Abia s'a mulcomit scandalul pașapoartelor și iată că exerocheria a reinceput, aproape cu același cinism ca și întâia. De astă dată eroul și-a desfășurat acțiunea dincolo de hotarele țării. Prea s'au făcut cunoscuți vrednicii lui înaintași în țară, pentru a mai „prinde“ „afacerea“ aici. Dar chiar din această pricină fapta trebuie pedepsită cu mult mai aspru. Pentru că ea ni-a aruncat o nouă pată de noroiu pe față acolo unde prestigiul țării trebuie păstrat mai curat decât oriunde. E vorba de Paris, iar eroul e avocatul Iosif Bogdan, originar din Iași, vice-președintele unei asociații a studenților români din capitala Franței, în bune raporturi cu mulți dintre marii prieteni francezi. Făcuse omul câteva afaceri mai mărunte în capitala Austriei, până când poliția vieneză i-a găsit ac de cojoc. Atunci și-a căutat teren nou în Paris. Se știe că avem acolo un număr considerabil de muncitori, îndeosebi ardeleni și bănățeni (e vorba de vre-o 3000). Abia câștigă 2—3000 fre. la an. Mulți trăiesc într-o mizerie de nedeseris. Domnul avocat a intrat în contact cu ei, a început să-i compătimizească și s'a oferit să le facă rost de Canaanul de peste ocean. Însă Parisul e plin de ademeniri și d. avocat avea nevoie de parale. Se pretindea deci nu mai puțin de două mii de franci, (truda unui an) pentru stoarcerea unor vize pe pașapoarte, care nu costă mai mult de 40 fre. Și bieții țărani dădeau în speranța binelui ce-i așteaptă. În 1 Martie însă, în toiu unei nunți a unui țaran, la care Bogdan era naș (!), poliția franceză a pus mâna pe el. — Și a doua zi presa franceză era plină cu „exerocheria unui avocat român“. Afacerea însă se pare că a început să se mușamalizeze. Da, da! Nu vă mirați! Sunt și acolo „de-ai noștri“ cari „s'o învârtă“... Scurta o trag tot bieții muncitori ajunși să cerșească pe străzile Parisului. Nu scapă de exeroceii noștri nici în gaură de șoarece.

Aer sănătos la „Petru Maior“. — Bătrâna societate studențească a ardelenilor, care fusese la Budapesta pentru mulți un cămin de ocrotire, plin de căldura sentimentului național, și un azil de gânduri frământate și de visuri avântate, — societatea „Petru Maior“ dă iarăși semne de viață. Refăcută după furtuna „mișcărilor studențești“, ca o gospodărie pusă din nou în picioare în urma unui războiu, ea a dibuit câtă-va vreme în căutarea unui „program“ de muncă. Se pare că a ajuns la capătul acestui drum. Căutarea n'a fost îndelungată și alegerea numai una putea fi. Numai observarea realităților, în cari înfloreste viața universitară, le putea sugera tinerilor ei membri, dornici de a urni și ei un bolovan din calea propășirii neamului nostru, obiectivul luptei lor entuziaste. Într-o ședință recentă a societății, la care s'au găsit iarăși alătura profesori și studenți,

pentru a discuta prietenește, așa cum preținde atmosfera universitară, după ce atâția ani deardândul ucenicii se uitaseră cu neîncredere la maestrul lor, s'a pus problema sănătății studențimii. Sanatorul Clinicilor ar fi neîncăpător numai pentru clienții numeroși ce-i poate furniza această vrăstă. Dar el mai primește și bolnavi din afară. Un alt institut de sănătate trebuie să-l ajute. Societatea „Petru Maior“ s'a angajat, la îndemnul profesorilor, în acțiunea pentru înființarea „dispensarului studențesc“, a cărui lipsă prof. Hațeganu a dovedit-o cu date statistice, în mai multe rânduri. Se frământă apoi ideea unui almanah comemorativ al societății, care să fie o carte de răscolire a sufletelor și de pioasă aducere aminte de figuri cari în alte vremuri și-au pus mintea și inima în slujba acestei societăți, și munca lor a lăsat urme. La societatea studențească „Petru Maior“ bate vânt de primăvară și prin ferestrele larg deschise intră soare și aer nou, sănătos.

„Cetatea Universitară“. — Planuri mari, cari dovedesc grijă pentru viața studențimii, se fac și la București. Guvernul însuși a socotit că este de lipsă să se ocupe serios de această chestiune. După oarecare chibzuință, care numai „matură“ a putut fi, s'a aruncat în public o idee răsunătoare: „Cetatea Universitară“. Inspirația a venit și de astădată din Apus. Marile universități engleze, spre exemplu, sunt niște adevărate orașe, cu populație veșnic tinără, ce se pregătește prin gând intensiv, prin muncă în liniște sufletească și în condiții igienice de viață trupeză, pentru „lupta“ vieții, în care va să între. Astfel universitățile moderne sunt echivalentele mănăstirilor medievale, în cari s'a născut știința, care astăzi crește mare în noile mănăstiri. Gândul e bun, dar multe gânduri bune au mai fost rostite. Dorim să vedem începutul înfăptuirii. Statul trebuie să facă toate sacrificiile pentru împlinirea unui gând bun.

„L'Indépendance Roumaine“. — Svonul despre încetarea apariției ziarului *L'Indépendance Roumaine* deodată cu împlinirea semicentenarului de existență, provocase valvă în presa noastră impresionată dureros. Poate chiar grație acestei valve se datorește nu numai continuarea ziarului în limba franceză, ci și reorganizarea sa modernă. *L'Indépendance Roumaine* apare zilnic în patru pagini având o tehnică îngrijită, articole și o materie informativă mult mai bogată și interesantă. Comitetul de direcție este constituit în majoritate de fruntași ai partidului liberal. Ziarul evită polemici cu partidele politice. Dă regulat un buletin economic de d. Victor Slăvescu. Printre portretele paginii prime ale dlui E. Titeanu este și unul reușit al dlui Vaida. Informația este largă și orientează străinătatea. Câtă vreme oficiosul francez al liberalilor se menține la nivelul acesta ridicat, el ne aduce bune servicii pentru streinătate.

A murit scriitorul C. Sandu-Aldea, nuvelistul și romancierul care s'a inspirat aproape numai din viața aspră a țărănimii românești. Ca om de știință regretatul C. Sandu-Aldea a fost un eminent cunosător al problemelor agrare.

blice, la deslegarea căreia trebuie să participe și administrația.

În timpurile moderne dezvoltarea uriașă a orașelor, mai ales a centrelor industriale, s'a făcut în dauna capitalului biologic uman, de multe ori. Zgărie-norii americani, cari înghit mii de locuitori, din pricina economiei spațiului împiedecă lumina soarelui să pătrundă în locuințe în măsură îndestulătoare. La orașe capitalul biologic uman se macină mai mult decât la țară.

Franța a avut în anii din urmă o inițiativă menită să stavilească această primejdie, — ca să luăm o pildă de edilitate. Ea a încercat clădirea orașelor-grădină: cu case modeste, cu un singur etaj, în jurul cărora este loc pentru o grădină de pomi, una de zarzavat și pentru o curte mică. Odăile înseși sunt spațioase și luminoase.

Căci idealul de edilitate este armonizarea avantajelor orașului modern cu avantajele satului străvechi.

La 1 Aprilie va începe să ruleze la

Cinematograful Select

monumentalul film

Studentul din Praga

Cine nu cunoaște capod'opera literară a marelui scriitor Hans Heins Ewers? Cine n'a simțit fiorii răscolitori ai fantasticului, care plutește, ca o fatalitate, dealungul acestei teribile povești? „Studentul din Praga“ nu este nimănui necunoscut. Romanul, care a fost tradus în toate limbile culte ale lumii, este azi dintre cele mai răspândite și mai gustate de public. Iată de ce, cinematograful își face o cinste din a-l realiza, în film, pentru a doua oară. De data aceasta însă, minunata tehnică modernă a împrumutat înscenării tot ceea ce ultimele descoperiri pot pune la îndemâna unui riguros abil și al unui interpret renumit, cum este Conrad Veidt, neuitatul interpret al „Monumentului Indian“ al „Fraților Schellenberg“ etc. Nici nu se poate imagina, ce a putut face acest minunat artist — unul din cei mai mari, pe cari îi are azi Europa — din halucinantul rol al „Studentului din Praga“. Un critic budapestan, scria în ultimele numere ale unui cotidian că prin ceea ce Conrad Veidt a realizat în acest film, cinematografia europeană se pune pentru prima oară în rândul adevăratei arte. Este un merituos omagiu pentru, cu adevărat extraordinara lui înfățișare. In celelalte roluri sunt Agnes Eszterházy, marele Werner Krauss și duioasa Eliza La Porta. Această nouă realizare a minunatului roman, care este „Studentul din Praga“, va stârni entuziasmul fiecărui iubitor de artă. Premiera filmului va avea loc în ziua de Vineri în 1 Aprilie și va fi precedată de o premieră de gală extraordinară.

Adresa abonatului:

„Ageco“

Societate Generală de Agentură și
Comerț, Societate Anonimă
Filiola Brașov

-! Textile engros -!

P u b l i c a Ț i u n i

Primăria Municipiului Cluj.

No. 3932—1927.

Se aduce la cunoștință generală, că Municipiul Cluj, va închiria începând cu data predării pe timp de 3 (trei) ani pe cale de licitație publică cu oferte în scris localul de prăvălie No. 12, situat în edificiul nou de lângă Poșta.

Licitația se va ține în conformitate cu dispozițiunile art. 72—83 din Legea asupra Contabilității publice în ziua de 2 Aprilie 1927, ora 5 p. m. înaintea Comisiei Interimare sala de ședință.

Condițiunile de licitație se pot vedea în biroul Calea Traian No. 19.

Cluj, la 8 Martie 1927.

Primăria Municipiului Cluj.

No. 21.368—1926 cons.

Se aduce la cunoștință publică, că în ziua de 5 Aprilie 1927, ora 5 d. m. se va ține în sala de ședință a Primăriei licitație publică în baza legii Cont. Publ. art. 71—82 pentru furnizarea materialelor de întreținere necesare Uzinelor de apă, pe anul 1927.

Formularele și caetul de sarcini se pot

vedea la biroul Uzinei de apă, Str. Vlașuțuț No. 1 în zilele de lucru dela 9—12 a. m.

Cluj, la 19 Martie 1927.

Primăria Municipiului Cluj

Nr. 2552/2555—1927.

Municipiul Cluj va cumpăra pe cale de licitație publică cu oferte în scris următoarele materiale necesare pentru Maeristea centrală pe anul 1927.

1. materiale de seânduri,
2. materiale de piele,
3. diferite materiale,
4. materiale de fier.

Licitațiunile se vor ține în conformitate cu dispozițiile art. 72—83 din legea Contabilității publice în ziua de 16 Aprilie 1927, înaintea Comisiei interimare, sala de ședință.

Tablourile materialelor din sus și condițiunile de licitație se pot vedea în biroul Calea Traian Nr. 19.

Cluj, la 15 Martie 1927.

Primăria Municipiului Cluj

No. 3881—1927.

Se aduce la cunoștință generală, că Municipiul Cluj va cumpăra pe cale de

licitație publică cu oferte în scris închise și sigilate 1500 adeca (Unamiecinisute) metri steri lemne de foc.

Licitația se va ține în conformitate cu dispozițiunile art. 72—83 din Legea Contab. publice în ziua de 2 Aprilie a. e. ora 5 p. m. înaintea Comisiunei Interimare sala de ședință.

Condițiunile de licitație se pot vedea în biroul Silvie palatul Primăriei camera No. 33.

Cluj, la 8 Martie 1927.

Președ Com. Intr.:
VASILE C. OSVADA.
Secretar MOGA.

A apărut: întâiul număr din biblioteca social-economică a „Astrei“: N. Ghiulea „Cooperația“ Faptă, ideie, doctrină.

Un volum în 16° de 112 pg. Prețul 35 lei

Toți cari iubii literatura cereți un număr de probă din rev. literară „COSINZEANA“

care apare cu colaborarea celor mai de seamă scriitori.

Adresa: Cluj, Piața Cuza Vodă 16